

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Εισαγωγή

Ο νεότερος και σύγχρονος ελληνικός εκπατρισμός συνίσταται από τους Έλληνες και τους απογόνους τους, οι οποίοι αφού εποίκισαν διάφορες περιοχές εκτός Ελλάδος και Κύπρου, συνεχίζουν να διατηρούν κοινή ιδεολογική κληρονομιά και κοινωνικο-οικονομικές και συναισθηματικές σχέσεις με την Ελλάδα, τον Ελληνισμό και τους Έλληνες. Ο τύπος της νεότερης ελληνικής αποδημίας δεν είναι όμοιος και σπάνια μπορεί να συσχετισθεί με τον αρχαίο και μεσαιωνικό τύπο ελληνικών εποίκησεων, οι οποίες εποίκησεις ενδεχομένως έλαβαν χώρα στις ίδιες γεωγραφικές περιοχές και ίσως στους ίδιους οικισμούς και πόλεις.

Η Ελλάδα είναι μία από τις αρχαιότερες χώρες εκπατρισμού των κατοίκων της στον κόσμο. Η ελληνική αποδημία άρχισε κατά τη διάρκεια του 8ου αιώνα π.Χ. και διατηρήθηκε με διαφορετικά πρότυπα, μοντέλα και δομές, μέχρι και το τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα, όταν η Ελλάδα άρχισε να εισάγει μετανάστες από την ανατολική Ευρώπη, τη Δυτική Ασία και τη Βόρεια Αφρική. Ο γενικός χαρακτήρας και ο τύπος της εξόδου των Ελλήνων, κατά τη διάρκεια των τριών κύριων φάσεων της ελληνικής ιστορίας, ήτοι της Αρχαίας, Μεσαιωνικής και Νεότερης δεν μας επιτρέπει να καταλήξουμε στο συμπέρασμα μιας ενιαίας και αδιάσπαστης συνέχειας ελληνικών μεταναστεύσεων. Διαφορετικές ήσαν οι κοινωνικο-οικονομικές, πολιτικές και ιστορικές συνθήκες, που προκάλεσαν την έξοδο των Ελλήνων από τις πόλεις-κράτη της αρχαίας περιόδου, προκειμένου να ιδρύσουν τις αποικίες τους, όπως έντονα ανόμοιος ήταν και ο τύπος της μετανάστευσης των Ελλήνων από τις πατρογονικές τους εστίες κατά τη διάρκεια των αιώνων που ακολούθησαν τη ρωμαϊκή κατάκτηση. Βέβαια, οι ποικίλες ιστορικές περιόδους επηρέασαν σοβαρά τη φύση της ελληνικής αποδημίας, προσθέτοντας πάντα ετερογενείς παραμέτρους στην έννοια και στο περιεχόμενο της λεγόμενης Ελληνικής Διασποράς, όπως **ελληνική αποδημία, ελληνική διασπορά, ελληνικός εκπατρισμός, εξωελλαδικός ελληνισμός και ελληνική εποίκιση.**

Με βάση τις διαφορετικές περιόδους της ελληνικής ιστορίας, η τυπολογία του ελληνικού εκπατρισμού μπορεί να αποδοθεί με διάφορα κοινωνικο-οικονομικά και πολιτικά χαρακτηριστικά. Κατά την αρχαιότητα, οι Έλληνες οργάνωναν εκστρατείες για να εγκαθιδρύσουν νέες πόλεις (αποικίες) σε διάφορα μέρη της Μεσογείου και των ακτών της Μαύρης Θάλασσας, σε τόπους που προσέφεραν ευπρόσιτα λιμάνια και εύφορη γη. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι ίδιες οι πόλεις-κράτη οργάνωναν την εκστρατεία της αποίκησης. Τα κίνητρα που προσφέρονταν ήσαν ότι η αποικία θα διατηρούσε εμπορικές και οικονομικές σχέσεις με τη μητρόπολη και, κατά συνέπεια, το ελληνικό εμπόριο θα διαδιδόταν. Συχνά την εκστρατεία αποίκησης οργάνωνε ομάδα αποικιστών για κάποιο συγκεκριμένο λόγο. Σε πολλές περιπτώσεις, οι αποικίες εξελίσσονταν σε πλουσιότερες και εμπορικότερες πόλεις με αποτέλεσμα να εγκαθιδρύουν δικές τους νέες αποικίες. Κατά συνέπεια, στην περίοδο της αρχαιότητας, ο εκπατρισμός των Ελλήνων πήρε τη μορφή της αποικιοκρατίας. Οι αποικίες παρέμεναν ανεξάρτητες πολιτικά από τις μητροπόλεις διατηρώντας ωστόσο

την κοινή γλώσσα, πολιτισμό και παιδεία. Ωστόσο, ακόμη και κατά την αρχαιότητα, το εθνικό κέντρο για όλες τις ελληνικές αποικίες παρέμενε η Ελλάδα. Στην Ελλάδα, με την όποια γεωγραφική και πολιτική της μορφή και επικράτεια, κτυπούσε η καρδιά του ελληνικού πολιτισμού και παιδείας και τα κύρια και αποφασιστικής σημασίας γεγονότα της ελληνικής ιστορίας διαδραματιζόνταν είτε στην Ελλάδα, είτε σε σχέση με τις πόλεις-κράτη της Ελλάδας. Επιπροσθέτως, κατά τη διάρκεια της αρχαιότητας, ο ελληνικός πολιτισμός, γλώσσα και παιδεία διατηρούσαν υψηλότατο βαθμό ζωντάνιας και επηρέαζαν βαθύτατα, και σε μεγάλο βαθμό εξελλήνιζαν τις γειτονικές προς αυτούς εθνικές ομάδες.

Παρά το περίπλοκο και πολυσύνθετο του ελληνικού εκπατρισμού είναι θεμιτό να υποστηριχθεί ότι η ελληνική αποδημία δια μέσου των αιώνων αναπτύχθηκε κυρίως μεταξύ δύο μεγάλων φάσεων, όσον αφορά τον τύπο της αποδημίας. Η πρώτη περίοδος καλύπτει την αρχαιότητα και χαρακτηρίζεται από ένα επιθετικό τύπο εκπατρισμού τόσο από την άποψη της μεθόδευσης όσο και από τη σύλληψή του. Η έξοδος από την Ελλάδα, με οποιαδήποτε γεωπολιτική μορφή, είχε ως σκοπό και προορισμό τον εκπατρισμό, την αύξηση του εμπορίου, την κατάκτηση νέων γαιών, την εγκαθίδρυση νέων λιμένων σπουδαίας στρατηγικής σημασίας, τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού και παιδείας και, βέβαια, όπου ήταν εφικτό, τον εξελληνισμό των γύρω κοινωνιών με τις οποίες υπήρχε συγχρωτισμός και σχέση. Ο αρχαίος εκπατρισμός, με άλλα λόγια, διατήρησε τη μορφή ενός ιμπεριαλιστικού κινήματος. Επρόκειτο για μια προμελετημένη, εσκεμμένη και εκούσια κινητοποίηση με στόχο την αποικιοποίηση και τον επεκτατισμό.

Η δεύτερη φάση του ελληνικού εκπατρισμού άρχισε με τη ρωμαϊκή κατάκτηση και υπαγορεύθηκε από την ανάγκη και την κρισιμότητα των καταστάσεων. Επρόκειτο για μια έξοδο των εκπατρισμένων Ελλήνων να πλουτίσουν, να εξασφαλίσουν θετικότερες κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, να ζήσουν σε ασφαλέστερα πολιτικά καθεστώτα και, τέλος, για να επιβιώσουν. Αυτός ο τύπος της αποδημίας ήταν αμυντικός και αποτελούνταν από μετανάστες, εμικροέδες και πρόσφυγες, κυρίως αγρότες και προλετάριους των αστικών κέντρων.

Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, η διαρκής κινητοποίηση των Ελλήνων εκτός των ορίων των πατρογονικών τους εστιών, εντός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, αλλά και των πόλεων της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, των περιοχών της Μαύρης Θάλασσας, της Ρωσίας και, ιδίως, της χερσονήσου της Κριμαίας, προκειμένου να διασφαλίσουν ευημερία, σταθερότητα και κοινωνική ασφάλεια μπορεί να ερμηνευθεί από μία πολύπλευρη προοπτική. Για παράδειγμα, οι ανθρωπολόγοι θα ακολουθήσουν διαφορετική προσέγγιση και μεθοδολογία εξετάζοντας το φαινόμενο της ελληνικής αποδημίας σε σύγκριση με τους πολιτικούς επιστήμονες και τους κοινωνιολόγους. Οι ανθρωπολόγοι θα υιοθετήσουν την προοπτική της ύπαρξης και λειτουργίας μειονοτικής ομάδας μέσα στο κοινωνικο-πολιτικό πλαίσιο της χώρας υποδοχής. Οι ιστορικοί, ως ανατόμοι των δρώμενων, θα αναζητήσουν, ανάλογα με την ιδεολογία τους, τα γεγονότα που σημάδεψαν την ύπαρξη και εξέλιξη της ελληνικής αποδημίας. Οι πολιτικοί επιστήμονες θα αποπειραθούν να υιοθετήσουν στην ανάλυση της ελληνικής αποδημίας, την ακτιβιστική ιδεολογική προσέγγιση, συχνά εφαρμόζοντας τα δικά τους ιδεολογικά στερεότυπα μοντέλα.

1.1 Η Οργάνωση των ελληνικών παροικιών της Αυστραλίας

Η μετανάστευση των Ελλήνων στην Αυστραλία διακρίνεται στην πρόωμη ή μεταβατική περίοδο (1830-1869) και στην εποικιστική περίοδο (1870-1974). Η πρόωμη περίοδος περιλαμβάνει την άφιξη των πρώτων εκποτισμένων Ελλήνων των βρετανικών δικαστηρίων (Gilchrist, 1992), την έλευση τυχοδιωκτών, Ελλήνων ναυτικών του βρετανικού ναυτικού και φυγάδων (1830-1850), καθώς και χρυσοθήρων, ταξιδιωτών και φιλοπερίεργων νησιωτών, που μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1870 διέμεναν σποραδικά και προσωρινά σε διάφορες αποικίες της Αυστραλίας. Η εποικιστική περίοδος, ανάλογα με τη φύση και το ρυθμό της μετανάστευσης, γνώρισε διάφορες φάσεις. Μέχρι το 1924 παρέμεινε αυστηρά νησιωτική, αφού η συντριπτική πλειοψηφία των πρωτοπόρων προερχόταν από 23 νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου. Από τη χρονιά αυτή, εξαιτίας του εμπάργκο και του περιορισμού στον αριθμό των μεταναστών, που επέβαλε η Αμερική, αλλά και των πολιτικών και δημογραφικών συνεπειών που προκάλεσε η Μικρασιατική Καταστροφή (1923), άρχισε η μαζική μετανάστευση απ' την ηπειρωτική Ελλάδα (1924), με πρώτους τους Μακεδόνες (Tamis, 1994, 1997, 1999 και 2000). Ο τύπος αυτός της μετανάστευσης παρέμεινε με μερικούς πρόσκαιρους περιορισμούς μέχρι το 1945, οπότε άρχισε η έλευση ανύπαντρων γυναικών και εξαρτώμενων μελών οικογενειών, προκειμένου να εναρμονισθεί η δυσαναλογία ανδρών-γυναικών μεταναστών (70:30), η οποία δημιουργούσε σοβαρά κοινωνικά προβλήματα στους αυστραλιώτες Έλληνες.

1.2 Οι πρωτοπόροι: Τυχοδιώκτες, χρυσοθήρες και ναυτικοί

Οι Έλληνες είχαν φθάσει στη «μεγάλη χώρα του νότου», την Αυστραλία, στις αρχές του 19ου αιώνα ως κατάδικοι από τα αγγλοκρατούμενα νησιά του Ιονίου. Μετά το 1840 έκαναν την παρουσία τους ολιγάριθμοι τυχοδιώκτες και χρυσοθήρες, αρχικά στο Σύδνεϊ και στην Πέρθη και, αργότερα, (μετά το 1851) στην ύπαιθρο της Βικτώριας. Οι χρυσοθήρες συνήθως δρούσαν ανεξάρτητα ο ένας απ' τον άλλο. Εξαιρέση αποτέλεσαν οι χρυσοθήρες της Tambaroora στη Ν.Ν.Ο., οι οποίοι στα 1860 έστησαν οικισμό στην έξοδο της κωμόπολης, που ονομάστηκε Greektown (Ελληνοχώρι). Εκεί παντρεύτηκαν ντόπιες γυναίκες, απέκτησαν περί τα 70 παιδιά, στα οποία έδωσαν ελληνικά ονόματα, αλλά με το στέρεμα των αποθεμάτων του χρυσού διασκορπίστηκαν στην αχανή ήπειρο. Πολλοί απ' αυτούς ξεκίνησαν από τα μεγάλα εμπορικά κέντρα της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης και της Αιγύπτου, επιδόθηκαν σε εποχιακά επαγγέλματα, περιφερόμενοι στην αχανή ύπαιθρο της Αυστραλίας, παντρεύτηκαν κυρίως Ιρλανδέζες και αφεληνίσθηκαν. Οι περισσότεροι ήσαν αγράμματοι, περιπλανώμενοι ανειδίκευτοι εργάτες. Μερικοί άλλαξαν τα ονόματά τους, τα συντόμευσαν ή τα αγγλοποίησαν για να γίνουν περισσότερο αποδεκτοί. Μέχρι το 1870, που άρχισε η κανονική μετανάστευση, οι πρωτοπόροι ήσαν φιλοπερίεργοι ναυτικοί, οι οποίοι όταν πληροφορήθηκαν την ύπαρξη του χρυσού, ξεμπάρκαραν λαθραία σε λιμάνια της Αυστραλίας, αποτυχημένοι έμποροι, ανειδίκευτοι νέοι, κυρίως νησιώτες. Πλεόναζαν οι εργένηδες, τα γεροντοπαλικάρα και οι οικογενειάρχες που συντηρούσαν την οικογένειά τους στην Ελλάδα. Φιλόδοξοι και φίλεργοι οι πρωτοπόροι μετανάστες σκόρπισαν στην αχανή και αρχικά αφιλόξενη ήπειρο για να ζήσουν τη μισοξένηια και την

καταφρόνια. Οι λίγοι που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις εργάστηκαν ως πλανόδιοι πωλητές τροφίμων. Για παράδειγμα, ο Ιθακήσιος Γεώργιος Μορφέσης έφθασε στη Μελβούρνη το 1849 και έθεσε τις βάσεις για τη μετανάστευση εκατοντάδων συντοπιτών του στα χρόνια που ακολούθησαν, ενώ ο Κυθήριος Αθανάσιος Κομνηνός άνοιξε το πρώτο ελληνικό κατάστημα το 1878 στο Σύδνεϋ.

Οι περισσότεροι, όμως, ασχολήθηκαν με εποχιακά και επικίνδυνα επαγγέλματα, που δεν καταδέχονταν να εξασκήσουν οι Αγγλοκέλτες Αυστραλοί και ταξιδεύοντας μεγάλες αποστάσεις στην ενδοχώρα, κρατήθηκαν μακριά από τις πόλεις και τις ελάχιστες βιοτεχνίες, που αποτελούσαν προνόμιο αποκλειστικό των εποίκων βρετανικής καταγωγής. Εκεί ζούσαν σε αυτοσχέδιες κατοικίες, φτιαγμένες από λαμαρίνες και λινάτσα, και έπεφταν συχνά θύματα άγριας εκμετάλλευσης από τους εργοδότες τους (Tarnis, 1993). Μετά το 1870, εμφανίστηκαν στα μεγάλα αστικά κέντρα, αρχικά του Σύδνεϋ και της Πέρθης και αργότερα (1880) της Μελβούρνης, οι πρώτοι μετανάστες. Οι περισσότεροι ήταν νησιώτες από τα Κύθηρα, Ιθάκη και Σάμο, και αρκετοί μικρασιάτες της Σμύρνης. Όσοι προνομιούχοι Έλληνες βρέθηκαν στις πόλεις, επιβίωσαν εξασκώντας τα επαγγέλματα, που έφεραν από την ιδιαίτερη πατρίδα τους – ζαχαροπλάστες, οπωροπώλες, ψαράδες, χαμάληδες στα λιμάνια, καταστηματάρχες και εστιάτορες. Για παράδειγμα, το 1916 οι Κ. Ανδρόνικος και Γ. Κένταυρος (1916), μέτρησαν εξακόσια ελληνικά καταστήματα, εξ ων δεκατέσσερα καφενεία. Στην επαρχία τα επαγγέλματα ποίκιλαν ανάλογα με την προέλευση του πρωτοπόρου μετανάστη. Οι νησιώτες επιδόθηκαν στην αλιεία, στα ορυχεία, στις απέραντες φυτείες ζαχαροκάλαμου της βόρειας Κουησλάνδης. Οι Μακεδόνες αποδείχθηκαν πρωτοπόροι στην υλοτομία, την αποψίλωση τεράστιων σε έκταση αγροκτημάτων (φαρμών) και στην καλλιέργεια αμπελιών, καπνού, λαχανόκηπων και φρούτων. Η εργοδότηση σε βιοτεχνία ή εργοστάσιο της πόλης παρέμεινε προνόμιο των Αγγλοκελών εποίκων μέχρι και το 1936. Συχνά Βρετανοί Αυστραλοί κατέρχονταν σε απεργία διαρκείας, εάν προσλαμβάνονταν στο εργοστάσιο νοτιοευρωπαϊός. Στην περίοδο 1926-1935, εξάλλου, η Κυβέρνηση απαγόρευσε στην Αγροτική Τράπεζα να δανειοδοτεί και να επιχορηγεί αγροκτηματίες και επιχειρηματίες εάν εργοδοτούσαν νοτιοευρωπαίους.

Οι πρωτοπόροι δεν είχαν ως στόχο την εποίκηση. Η Αυστραλία αποτελούσε γι' αυτούς εφήμερο τόπο διαμονής και μέσο γρήγορου πλουτισμού. Απομονωμένοι κοινωνικά, ακόμη και μεταξύ τους, περιοριζόνταν σε πολύωρη απασχόληση, συνήθως πάνω από δεκαπέντε ώρες την ημέρα, ενώ αρκετοί απ' αυτούς ταξίδευαν τεράστιες αποστάσεις προς εξεύρεση εργασίας. Η μοναξιά, οι κακουχίες, οι απάνθρωπες συνθήκες εργασίας, η εκμετάλλευση και η σκληρή δουλειά επτά ημέρες την εβδομάδα, οδηγούσαν τους περισσότερους στον πρόωγο θάνατο. Στα 1898, όταν για πρώτη φορά ενεργητήθηκε ο αποίμαντος Ελληνισμός της Αυστραλίας με την άφιξη των πρώτων Ορθοδόξων ιερέων, ο μέσος όρος της ζωής των εποίκων ήταν το 36ο έτος της ηλικίας.

Χρυσοθήρες νησιώτες βρέθηκαν στις πόλεις Ballarat και Bendigo της Βικτώριας και ορισμένοι συμμετείχαν ακόμη στην ένοπλη εργατική στάση του Eureka Stockate (1854), που καθιέρωσε το οκτάωρο ημερήσιας εργασίας και αποτέλεσε σταθμό για την ιστορία του διεθνούς συνδικαλισμού. Οι μετανάστες εκείνοι στασίασαν εναντίον των ανυπόφορων όρων

εργασίας και των κεφαλικών φόρων που επέβαλαν οι Άγγλοι αποικιστές. Ανάμεσά τους ήταν και ο Ιθακήσιος Ανδρέας Λεκατσάς, ο οποίος είχε αφιχθεί στην Αυστραλία το 1851.

Αρχετοί μετανάστες κατόρθωσαν να διακριθούν στα δύσκολα χρόνια του κατατρογμού. Η δυναστεία των Κομνηνών ίδρυσε στη Ν.Ν.Ο. την εκτροφή στρειδιών και θησαύρισε στα 1890, ο Μυτιληνός Μιχάλης Μανούσιος έγινε διάσημος γαιοκτήμονας στην εποχή του, ενώ ο Καστελλορίζιος Αθανάσιος Αυγουστής και ο Ανδριώτης Γεώργιος Φαλάγκας αναδείχθηκαν σε δεινότετους καλλιεργητές και εμπόρους στρειδιών στη ΔΑ. Ο Ιθακήσιος Αντώνιος Λεκατσάς στα τέλη του 19ου αιώνα, ενώ διατηρούσε καταστήματα αναψυκτικών, με επιτυχία επιδόθηκε στην αγορά κτηρίων, ξενοδοχειακών συγκροτημάτων και θεάτρου στην πόλη της Μελβούρνης. Οι Καστελλορίζιοι αδελφοί Μιχάλης και Πέτρος Μιχελίδης αναδείχθηκαν ως οι μεγαλύτεροι καπνέμποροι και καπνοβιομήχανοι της Αυστραλίας με έδρα την Πέροθη. Ο Γεώργιος Λυμπερίδης, που θεωρούνταν ως ο μεγαλύτερος σιτοπαράγωγός της Νέας Νοτίου Ουαλίας (Ν.Ν.Ο.), και ο Νικόλαος Λουράντος, από τους πλουσιότερους γαιοκτήμονες με χιλιάδες πρόβατα, καταξιώθηκαν ως μεγάλοι ευεργέτες της ομογένειας και τιμήθηκαν από την αυστραλιανή Κυβέρνηση.

Η δημογραφική και εποικιστική εξέλιξη των ελληνικών παροικιών της Αυστραλίας πέρασε από διάφορες φάσεις. Μέχρι το 1926, οι πολιτείες της Νέας Νοτίου Ουαλίας και Δυτικής Αυστραλίας (ΔΑ) συγκέντρωναν περίπου το 60% των πρωτοπόρων μεταναστών. Η Βικτώρια, η Κουησλάνδη και η Νότια Αυστραλία (ΝΑ) τους υπόλοιπους. Ελάχιστοι νησιώτες από τα Κύθηρα ζούσαν στο Hobart της Τασμανίας. Δεν είναι λοιπόν άσχετες οι παραπάνω δημογραφικές εξελίξεις με το ότι στο Σύδνεϊ ιδρύθηκε η πρώτη οργανωμένη Κοινότητα του Ελληνισμού (1896), στην Πέροθη της ΔΑ η πρώτη ελληνική αδελφότητα της Αυστραλίας (1912) και στη Μελβούρνη έκανε την πρώτη οργανωμένη εμφάνιση της η Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία (1892).

1.3 Η οργάνωση των παροικιών: Η σύσταση των πρώτων κοινοτήτων, η άφιξη ιερέων, οι πρώτες έριδες.

Εκκλησιαστικά αποίμαντη, εθνικά ακέφαλη και κοινοτικά ανοργάνωτη παρέμεινε η παροικία των Ελλήνων της Αυστραλίας, στη διάρκεια των πρώτων χρόνων από την εμφάνιση των πρωτοπόρων μεταναστών στη μακρινή αυτή ήπειρο. Το έμπρακτο ενδιαφέρον της ελληνικής πολιτείας δεν εκδηλωνόταν, εξαιτίας της τυραννίας της απόστασης, της γεωγραφικής απομόνωσης, της έλλειψης επαρκούς επικοινωνίας αλλά και επειδή δεν συνέτρεχαν εμπορικοί λόγοι, όπως μαρτυρεί και η αναφορά του Έλληνα πρεσβευτή στο Λονδίνο, το 1895:

«Άλλως τε ουδεμία υφίσταται ανάγκη ιδρύσεως Γενικού Προξενείου ή συστάσεως άλλων Προξενικών Αρχών εν Αυστραλία. Ούτε οι εκεί ενάριθμοι Έλληνες μεταπράται είναι εις θέσιν ν' αναπτύξουσι σπουδαιώς τας μεταξύ Ελλάδος και Αυστραλίας εμπορικές σχέσεις, ούτε πρόξενοι διοριζόμενοι εις διαφόρους πόλεις της Αυστραλίας θα ηδύναντο να συντελέσωσι προς τον σκοπόν τούτον».

(Αναφορά Πρόεσβη Α. Γκομάνου προς τον Υπουργό Εξωτερικών της Ελλάδας, Αριθμ. 87, Φ. 1895/49/2/ 25/9 Μάρτιος, 1895).

Το εμπόριο με την Ελλάδα περιορίστηκε στην εισαγωγή της σταφίδας μέχρι το 1910 περίπου με επιτυχία, εποχή που άρχισε η τοπική παραγωγή της. Στο διάστημα αυτό Έλληνες, Σύριοι και Ρώσοι μετανάστες, επειδή δεν υπήρχε ορθόδοξος ιερέας, δέχθηκαν αρχικά την επιμελημένη φροντίδα των Αγγλικανών, οι οποίοι παραχωρούσαν τις Εκκλησίες και τους οίκους αποστολών τους για να επιτελούν, λαϊκοί κυρίως, την ορθόδοξη λειτουργία στη γλώσσα τους. Από το 1880 οι διακόσιοι πενήντα περίπου διασκορπισμένοι Έλληνες που ζούσαν συγκεντρωμένοι στα μεγάλα αστικά κέντρα του Σύδνεϋ, της Πέρθης και της Μελβούρνης άρχισαν να συνειδητοποιούν την ανάγκη μονιμότερης παραμονής τους στην αχανή ήπειρο και αποφάσισαν να οργανώσουν τις πρώτες παροικίες τους.

Το 1888 διορίστηκε στην Αυστραλία τελικά, με έδρα τη Μελβούρνη, ως πρώτος επίτιμος Πρόξενος της Ελλάδας ο Robert Curtain, ένας εύπορος και αξιοσέβαστος κτηματομεσίτης. Το έμπρακτο ενδιαφέρον της Ορθοδοξίας για τους Έλληνες, Ρώσους και Σύριους εποίκους της Αυστραλίας εκφράστηκε στις 8 Αυγούστου 1892. Στην επιστολή του προς τον Αγγλικανό Επίσκοπο της Μελβούρνης Goe, ο Πατριάρχης των Ιεροσολύμων Γεράσιμος ευχαριστούσε τους Αγγλικανούς για την αγάπη και την πρόνοια που έδειξαν στους Ορθοδόξους της Αυστραλίας, καθόριζε τις προϋποθέσεις αργαστής συνεργασίας και επέτρεπε στους Αγγλικανούς να βαπτίζουν και να παντρεύουν τους Ορθοδόξους σύμφωνα με τις παραδόσεις και τους κανόνες της Ανατολικής Εκκλησίας. Ο Πατριάρχης διευκρίνιζε στην επιστολή του ότι οι νεοβάφτιστοι θα μυρωθούν από τον πρώτο ιερέα, που επρόκειτο να χειροτονήσει και να διορίσει για τις πνευματικές ανάγκες των Ορθοδόξων της Αυστραλίας (Tamis, 1994, 1997 και 2000).

Στη Μελβούρνη είχαν τεθεί από τον Οκτώβριο του 1892 οι βάσεις για την εμφάνιση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στους Αντίποδες, κυρίως εξαιτίας της παρουσίας χαρισματικών ηγετών μεταξύ των Ελλήνων εποίκων, και ειδικότερα των Αλέξανδρου Μανιάκη και Αντωνίου Λεκατσά, της ύπαρξης του πρώτου επίτιμου Προξένου της Ελλάδας, της ενεργοποίησης των Ρώσων και Συρίων Ορθοδόξων και του έμπρακτου ενδιαφέροντος του Ρώσου Προξένου στη Μελβούρνη Baron Ungern-Steinberg, ο οποίος εγγυήθηκε την άφιξη Ρώσου κληρικού από τα Ιεροσόλυμα σε περίπτωση που ο Πατριάρχης Γεράσιμος κωλυσιεργούσε. Ακολούθησε μια πενταετία έντονης και πολυδάπανης επικοινωνίας, αλληπάλληλων συνεδριάσεων στην Αγία Πετρούπολη, στην Κωνσταντινούπολη, στα Ιεροσόλυμα και στην Αθήνα, ένθερμων διαβημάτων προς τα Πατριαρχεία, για να διορισθεί και να αφιχθεί τελικά στις 22 Ιουνίου 1898 ως πρώτος εφημέριος των Ορθοδόξων της Μελβούρνης ο ιερέας Αθανάσιος Καντόπουλος.

Εξάλλου από τις αρχές του 1896, ο Αθανάσιος Κομνηνός, με τη συνεργασία των Ελλήνων εποίκων του Σύδνεϋ και αλλοεθνών, αποφάσισαν να ιδρύσουν την πρώτη Ελληνική Κοινότητα και να ανεγείρουν τον πρώτο ναό στο νότιο ημισφαίριο, της Αγίας Τριάδας. Το 1898 αποπερατώθηκε ο ναός και ο Πατριάρχης Δαμιανός, που διαδέχθηκε το Γεράσιμο, διόρισε τον οικονόμο Σεραφείμ Φωκά πρώτο εφημέριο των Ορθοδόξων στη Ν.Ν.Ο. Τα θυρανοίξια τελέστηκαν με μεγάλη λαμπρότητα στις 16 Απριλίου 1899.

Οι σχέσεις των ιερέων με τους ηγέτες των ελληνικών παροικιών δεν κρατήθηκαν σε επίπεδα αρμονικής συνεργασίας. Σύντομα ξέσπασαν έριδες και επήλθε διχοστασία μετα-

ξύ τους, με αφορμή άλλοτε την ενδυμασία των ιερέων -ο Πρόεδρος της Κοινότητας Μελβούρνης Δ. Μαυροειδής (3.2.1921-7.5.1922) παραιτήθηκε επειδή δεν ήθελε να φορά κολάρο ο εφημέριος της Μελβούρνης-, άλλοτε τη μεθοδολογία, που ακολουθούσαν οι ιερείς προκειμένου να επιβάλλουν την εξουσία τους στους Ορθοδόξους. Επιπλέον με την άφιξή τους, δημιουργήθηκε ρήγμα στις σχέσεις των Ορθοδόξων ιερέων και των Αγγλικανών, ύστερα από τον αναβαπτισμό των παιδιών των Ορθοδόξων, που επέβαλε ο ιερέας Αθανάσιος Καντόπουλος στη Μελβούρνη και τους νεωτερισμούς και τις αυθαιρεσίες στην τέλεση των μυστηρίων, που εφάρμοσε στο Σύδνεϋ ο οικονομός Σεραφείμ Φωκάς (Tamis, 1997 και 1999). Ουσιαστικότερη ωστόσο ήταν η διένεξη μεταξύ των αραβόφωνων και ρωσόφωνων Ορθοδόξων που συνασπίστηκαν με τους αλύτρωτους Έλληνες, Οθωμανούς πολίτες, εναντίον των Ελλήνων Ορθοδόξων του ελεύθερου βασιλείου που είχαν θέσει υπό τον έλεγχό τους τις οργανωμένες Ορθόδοξες Κοινότητες των δύο πόλεων. Οι πρώτοι ζητούσαν να παραμείνουν οι ελληνικές Κοινότητες της Αυστραλίας, που λειτουργούσαν και ως ορθόδοξα εκκλησιαστικά συμβούλια, υπό την εκκλησιαστική δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων. Οι τελευταίοι, όμως, ενισχυόμενοι από τους εύπορους ταγούς της ομογένειας και τους επίτιμους προξένους της Ελλάδας, είχαν ήδη πείσει την ελληνική Κυβέρνηση και την Ι. Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδας να τους θέσει υπό τη δικαιοδοσία τους. Κύρια αιτία της διχοστασίας αυτής ήταν το γεγονός ότι οι πρώτοι ιερείς επιχείρησαν να προβάλουν και να επιβάλουν ένα πανορθόδοξο σχήμα στην Αυστραλία, εξαιτίας του ότι ποίμαναν διάφορες εθνότητες. Οι Έλληνες, όμως, αρνούνταν να αποδεχθούν την απεθνικοποιητική αυτή πολιτική τους. Στις 6 Ιουνίου 1903 η Ι' Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδας, ύστερα από επιμονή των ηγετών της ελληνικής παροικίας της Μελβούρνης, έθεσε την Αυστραλία υπό την πνευματική της δικαιοδοσία και διόρισε ως πρώτο ιερέα της τον Αρχιμ. Νικάνδρο Μπετίνη. Η διχοστασία μεταξύ των ορθοδόξων πιστών συνεχίστηκε εντονότερη. Η άφιξη και δεύτερου ιερέα στη Μελβούρνη όζυνε τα πνεύματα. Ο ιερέας Καντόπουλος, υπό την πίεση των γεγονότων, ιερούργουσε μόνον στις συνάξεις των αραβόφωνων Ορθοδόξων και ανέλαβε καθήκοντα περιοδεύοντα ιερέα στην επαρχία της Βικτώριας μέχρι το 1914, που αναγκάστηκε τελικά να εγκαταλείψει την Αυστραλία και να εγκατασταθεί στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου.

Η άφιξη του Μπετίνη επέφερε προσωρινή ύφεση ανάμεσα στους Έλληνες Ορθοδόξους του ελεύθερου βασιλείου. Σύντομα αναφύηκαν όμως διαφορές εκ νέου μεταξύ του ιερέα και της ηγεσίας της Ελληνικής Κοινότητας. Οι συντηρητικοί πρόκριτοι του Ελληνισμού, πιεζόμενοι από ένα σχετικά εχθρικό αγγλοκελτικό περιβάλλον, ζητούσαν στο πρόσωπο του ιερέα τους, το πρότυπο ενός κληρικού που θα τους προέβαλε στη συνείδηση της ευρύτερης κοινωνίας. Η οικονομική εξάρτηση του ιερέα εξάλλου από την Κοινότητα δεν άφηνε περιθώρια εξάσκησης εξουσίας. Το 1910, ο Μπετίνης αντικαταστάθηκε από τον Αρχιμ. Θεόδωρο Ανδρουτσόπουλο, του οποίου η ιδιωτική ζωή και οι φιλελεύθερες ιδέες δεν βρήκαν συμμάχους ανάμεσα στους ηγέτες της ελληνικής παροικίας της Μελβούρνης. Αντικαταστάθηκε και αυτός, τέσσερα χρόνια αργότερα, από τον Αρχιμ. Δανιήλ Μαραβέλη, ο οποίος προσπάθησε χωρίς επιτυχία να ενώσει τις εθνοτοπικές οργανώσεις της Μελβούρνης γύρω απ' την Ελληνική Κοινότητα. Το 1922, ο ιδιόμορφος αυτός κληρικός αντικαταστάθηκε από τον

Αρχιμ. Ειρηναίο Κασσιμάτη.

Ο ιερέας Σεραφεΐμ Φωκάς κατόρθωσε να εδραιώσει τη θέση του στο Σύδνεϋ, συνάπτοντας συγγενικούς δεσμούς με ισχυρούς παράγοντες της παροικίας και να παρατείνει την εφημερία του μέχρι της παραιτήσεώς του το 1913, οπότε η Εκκλησία της Ελλάδας διόρισε τον ιερέα Δημήτριο Μαρινάκη μέχρι και το 1923 που διορίστηκε ο περισσότερο αμφιλεγόμενος κληρικός της προπολεμικής περιόδου, Αρχιμανδρίτης Αθηναγόρας Βαράκλας. Από το 1914 εξάλλου είχε διορισθεί στην Πέρθη ως εφημέριος των εκεί Ορθοδόξων ο Αρχιμ. Γερμανός Ηλιού, ο οποίος συνεργάστηκε στενά με την Αδελφότητα των Καστελλοριζίων για την ίδρυση ναού και σχολείου.

1.4 Ανάκληση του Συνοδικού Πατριαρχικού Τόμου του 1908. Η ίδρυση της Μητρόπολης Ωκεανίας. Οι συγκρούσεις Κοινοτήτων και Μητρόπολης. Η εδραίωση της διχοστασίας. Η έλευση του Αρχιερατικού Επιτρόπου και του Μητροπολίτη Τιμοθέου. Η ειρήνευση και ενότητα του ελληνισμού.

Οι Αρχιμ. Ειρηναίος και Αθηναγόρας ήσαν οι τελευταίοι εφημέριοι που διόρισε η Εκκλησία της Ελλάδας στην Αυστραλία. Το 1923, εξαιτίας της εκκλησιαστικής αναταραχής που προκλήθηκε στην Αμερική, ο Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος ανακάλεσε το Συνοδικό Πατριαρχικό Τόμο του 1908, που επέτρεπε στην Εκκλησία της Ελλάδας να εξουσιάζει επαρχίες εκτός της ελληνικής επικράτειας και έθεσε εκ νέου όλες τις Χριστιανικές Ορθόδοξες Εκκλησίες της Διασποράς υπό τη δικαιοδοσία του. Τον Ιανουάριο του 1924, ο νέος Πατριάρχης Γρηγόριος Ζ' διόρισε ως πρώτο Μητροπολίτη της Ανατολικής Ορθόδοξου Εκκλησίας της Αυστραλίας, Νέας Ζηλανδίας και των Νήσων του Ειρηνικού τον πτυχιούχο του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, Χριστόφορο Κνήτη από τη Σάμο.

Στην ίδρυση της Μητρόπολης της Ωκεανίας αντέδρασαν αρχικά οι Κοινότητες του Σύδνεϋ και της Μελβούρνης υποκινούμενες από τους εφημέριους Κασσιμάτη και Βαράκλα, οι οποίοι διέβλεπαν περιορισμό της εξουσίας τους επί των Ορθοδόξων, συρρίκνωση των οικονομικών απολαβών τους και παραγκωνισμό τους. Επιπλέον, αμφότεροι έκριναν εαυτούς ως καταλληλότερους για τη θέση του Μητροπολίτη όπως άλλωστε και διακήρυξαν δημόσια (Tamis, 1993 και 1997). Οι δύο Κοινότητες προέβαλαν ως αιτίες της άρνησής τους να αποδεχθούν την ίδρυση της Μητρόπολης, την αδυναμία τους να καλύπτουν το μισθό του Μητροπολίτη και τα έξοδα διατήρησης Μητρόπολης, καθώς και ότι δεν ερωτήθηκαν προηγουμένως οι Κοινότητες, οι οποίες άλλωστε ίδρυσαν και στήριξαν την εκκλησιαστική παρουσία στην Αυστραλία. Εναντίον της ίδρυσης κινήθηκαν και ο Πρόξενος Αλέξανδρος Μανιάκης στη Μελβούρνη και ο Γενικός Πρόξενος Αντώνιος Λεκατσάς, οι οποίοι έπεισαν τους Προέδρους της Κοινότητας του Σύδνεϋ, Πολυχρόνη Καλοπαϊδή και της Μελβούρνης Πυθαγόρα Χατζημιχαήλ να αναλάβουν εκστρατεία κατά της έλευσης του Μητροπολίτη Χριστόφορου. Οι Πρόξενοι είχαν ως συμμάχους τους την παντοδύναμη παροικία των Ιθακησίων και προέβαλαν ως αιτία της σφοδρής αντιδρασής τους ότι η επαρχία της Αυστραλίας υπάγεται υπό την εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Εκκλησίας της Ελλάδας. Η άρνηση ήταν δικαιολογημένη. Τόσο οι προξενικοί αντιπρόσωποι όσο και οι πρόκριτοι του Ελληνισμού είχαν εξασφαλισμένο τον έλεγχο των εκκλησιαστικών όσο διάστημα η εξάρτηση των

ιερέων αποτελούσε θέμα της Εκκλησίας της Ελλάδας και της ελληνικής Κυβέρνησης. Ως αντιπρόσωποι της ελληνικής Κυβέρνησης στην Αυστραλία είχαν άμεση εποπτεία και πλήρη έλεγχο. Η εγκαθίδρυση Μητρόπολης μετατόπιζε το κέντρο της εξουσίας εκτός των Αθηνών και περιόριζε την εμβέλεια της πολιτικής τους δύναμης.

Ο Πρόεδρος Καλοπαίδης, χωρίς να συμβουλευθεί προηγουμένως τις υπόλοιπες Κοινότητες των Ελλήνων της Αυστραλίας, κινήθηκε δήθεν εξ ονόματος όλων εναντίον του Μητροπολίτη επιχειρώντας να παραπλανήσει την ελληνική Κυβέρνηση ότι η εκστρατεία του απολάμβανε της καθολικής υποστήριξης των Κοινοτήτων. Παραβλέποντας την αντίδραση του Καλοπαίδη, ο πρώτος Μητροπολίτης αποφάσισε να επισκεφθεί τις ελληνικές παροικίες της Πέρθης, του Port Pirie, της Αδελαΐδας και της Μελβούρνης πριν έρθει στο επίκεντρο της αντίδρασης που ήταν το Σύνδεν. Σκοπός της στρατηγικής αυτής ήταν να δημιουργήσει, διερχόμενος, εστίες υποστήριξης από τις τοπικές Κοινότητες του Ελληνισμού, ώστε ερχόμενος στο Σύνδεν να έχει εκτονωθεί η αντίδραση. Ο Μητροπολίτης Χριστόφορος έφθασε στην Αυστραλία τον Ιούλιο του 1924 και έγινε δεκτός με αισθήματα ενθουσιασμού και αγάπης απ' τον Ελληνισμό όλων των Πολιτειών. Ακόμη και οι ιερείς Κασσιμάτης και Βαράκλας αναγκάστηκαν αρχικά να δηλώσουν υποταγή. Ο Μητροπολίτης έθεσε ως στόχους την εδραίωση της εξουσίας του, την εξομάλυνση των σχέσεών του με τις Κοινότητες, τη δημιουργία αγαστών σχέσεων με την Αγγλικανική Εκκλησία και τη χειροτονία νέων ιερέων. Στην προσπάθειά του να εκμηδενίσει την αντίδραση των Αρχιμ. Κασσιμάτη και Βαράκλα, τον μεν πρώτο έθεσε σε αργία και όταν αρνήθηκε να πειθαρχήσει τον αντικατάστησε με τον ιερέα Χριστόφορο Δημόπουλο που διόρισε το Οικουμενικό Πατριαρχείο, τον δε δεύτερο προσωρινά τιθάσευσε απειλώντας με καθαίρεση. Ο Αρχιμ. Βαράκλας, στη διάρκεια της πρώτης λειτουργίας του με το Χριστόφορο, δήλωσε υποταγή στην εξουσία της προϊσταμένης του Αρχής, ωστόσο έδωσε το σύνθημα της ανταρσίας στο λαό:

«Εγώ μεν δεν δύναμαι ει μή να αναγνωρίσω την νέαν μου Εκκλησιαστική Αρχήν, τουτέστιν το Οικουμενικόν Πατριαρχείον, και θα δηλώσω υπακοήν προς τον Μητροπολίτην, σεις όμως ως κυρίαρχος Λαός είσθε ελεύθεροι να πράξητε ό,τι θέλετε».

(Αναφορά Γενικού Προξένου Χρυσανθόπουλου προς Υπουργείο Εξωτερικών, Αριθμ. 157, 2 Οκτωβρίου 1926. Επίσης: Αναφορά Θεοφυλάκτου προς Πατριάρχη Βασίλειο, 20 Ιουλίου 1928, Αρχεία Δαρδάλη ελληνικής παροικίας στο Πανεπιστήμιο του La Trobe – εφεξής ΔΑΠΛΑ).

Η άφιξη του Μητροπολίτη Χριστόφορου είχε ως συνέπεια να οξυνθεί περισσότερο ο εθνοτοπικός ανταγωνισμός στην Αυστραλία, που αποτέλεσε ουσιαστικά την κυριότερη δύναμη συγκράτησης της προόδου της ομογένειας της Αυστραλίας. Ο εθνοτοπικός σωβινισμός ενισχυόταν απ' το ότι οι περισσότεροι πρωτοπόροι μέχρι το 1924 προέρχονταν από ορισμένα νησιά, γεγονός που αύξανε τον ανταγωνισμό. Οι Καστελλοριζίοι της Πέρθης, που αποτελούσαν και τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων εποίκων στη Δυτική Αυστραλία, μέχρι την έλευση των Μακεδόνων από το 1924 και μετά, αδιαφιλονίκητα κυριαρχούσαν γι' αυτό και η πρόοδος ήταν ουσιαστικότερη. Οι Σάμιοι με τους Ιθακησίους, οι οποίοι και διεκδικούσαν με τις ισχυρές πατριές τους τη διοίκηση της Κοινότητας της Μελβούρνης, επιδόθηκαν σ' έναν καταστρεπτικό ανταγωνισμό, ο οποίος άλλωστε και την Κοι-

νότητα μετέτρεψε σ' έναν συρρικνωμένο φορέα με περιορισμένους εκκλησιαστικούς σκοπούς, και την ένωση του Ελληνισμού απέτρεψε. Οι Κυθήριοι, που αποτελούσαν δημογραφικά τη σπονδυλική στήλη του Ελληνισμού του Σύδνεϊ, επηρέασαν και κυβέρνησαν την Κοινότητα του Σύδνεϊ θέτοντας τις περισσότερες φορές το τοπικιστικό συμφέρον πάνω από το ελληνικό. Η Κοινότητα Μελβούρνης δεν απολάμβανε της καθολικής υποστήριξης των Ελλήνων εποίκων διότι ο εθνοτοπικός σωβινισμός των αντιμαχόμενων πατριών είχε δημιουργήσει πολυμελείς, πανίσχυρους και οικονομικά ανεξάρτητους συλλόγους όπως ο Σύλλογος των Ιθακησίων «ο Οδυσσεύς» και ο Πανελλήνιος Σύλλογος «ο Ορφεύς», τον οποίον ουσιαστικά ποδηγετούσαν οι πλειοψηφούντες Σάμιοι. Οι εθνοτοπικοί αυτοί οργανισμοί οδήγησαν την Ελληνική Κοινότητα Μελβούρνης στο μαρασμό, στη χρεωκοπία και στην εμφάνιση εφήμερων και πρόχειρων Συμβουλίων που δεν προλάβαιναν να εξαντλήσουν τη θητεία τους. Οι Σάμιοι, που ανέλαβαν την εξουσία της Κοινότητας με ηγέτη τους το Νικόλαο Κοντογιάννη αμέσως μετά την έλευση του συντοπίτη τους Μητροπολίτη Χριστόφορου, στήριξαν την πολιτική της εκκαθάρισης που ανέλαβε ο τελευταίος και συνηγόρησαν στην αντικατάσταση του Αρχιμ. Κασσιμάτη από τον ιερέα Δημόπουλο. Σε πλήρη αντίδραση οι Ιθακήσιοι δεν αποδέχθηκαν την απόφαση του Μητροπολίτη, αναγνώρισαν τον παυθέντα ιερέα ως κανονικό, διέθεσαν την αίθουσα του συλλόγου τους, την οποία και πρόσκαιρα μετέτρεψαν σε ναό, στον οποίον τελούνταν μυστήρια, ενώ χρέη ψάλτου εκτελούσε ο ίδιος ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας Αντώνιος Λεκατσάς. Τελικά, η εξουσία του Μητροπολίτη, εξαιτίας της εκλογής νομοταγών και πειθήνιων προς το Μητροπολίτη Δ. Συμβουλίων, επικράτησε, και ο θεσμός της Μητρόπολης επιβλήθηκε σ' όλες τις παροικίες με την ενεργό συναντίληψη της ελληνόφωνης εφημερίδας *Εθνικόν Βήμα* του Νικολάου Μαρινάκη καθώς και των πλούσιων προκρίτων του Ελληνισμού, ακόμη και στο Σύδνεϊ.

Στο μεταξύ το Δ.Σ. της Κοινότητας του Σύδνεϊ, που συνέχιζε να μην αποδέχεται την εξουσία του Μητροπολίτη, ενθαρρυνόμενο πάντα από την ισχυρή πολιτικά και οικονομικά ομάδα του Αντωνίου Λεκατσά, κατηγορήθηκε για οικονομικές καταχρήσεις και αντικαταστάθηκε από τον Διονύσιο Κουβαρά, παλαιόμαχο Πρόεδρο και κηδεμόνα της Κοινότητας, ο οποίος και ορίστηκε από τη Συνέλευση ως Αναγκαστικός Επίτροπος και Διαχειριστής. Ο Κουβαράς αμέσως αναγνώρισε την εξουσία του πρώτου Μητροπολίτη και διακήρυξε ότι υποστηρίζει το μητροπολιτικό θεσμό στην Αυστραλία. Οι «κοινοτικοί» που παραγκωνίσθηκαν στράφηκαν ανοικτά εναντίον του Μητροπολίτη. Με επιστολές και παραστάσεις στην Ελλάδα, έχοντας την πλήρη συμπαράσταση των κληρικών Κασσιμάτη και Βαράκλα και την αμέριστη υποστήριξη του Γενικού Προξένου Α. Λεκατσά κατηγορήσαν το Μητροπολίτη για άστατη ιδιωτική ζωή και ζήτησαν την ανάκλησή του. Ακολούθησαν δυσάρεστες σκηνές στα καφενεία μεταξύ των «κοινοτικών» και των «μητροπολιτικών», συμπλοκές παροίκων μέσα σε Συλλόγους και δικαστικοί αγώνες εκ μέρους του Μητροπολίτη, ο οποίος μίλησε μέλη της ελληνικής παροικίας στα πολιτικά δικαστήρια για συνωμοσία σε βάρος του προσώπου του. Η ελληνική Κυβέρνηση, ύστερα από τις εκθέσεις του αντιπροσώπου της στην Αυστραλία και με βάση τις επιστολές των παλιών ηγετών της Κοινότητας του Σύδνεϊ, των Ιθακησίων της Μελβούρνης και των κληρικών, άσκησε πίεση στα Πατριαρχεία να ανακληθεί ο Μητροπολίτης Χριστόφορος. Τον Απρίλιο του 1926, ο Πατριάρχης Βασίλειος Γ'

τον απέλυσε και διόρισε στη θέση του το Μητροπολίτη Κοζάνης Ιωακείμ. Η απόφαση της ανάκλησής του ενεργοποίησε την αντίδραση όλων των Κοινοτήτων της Αυστραλίας και Σωματείων, που με επιστολές και τηλεγραφήματα απαίτησαν τον άμεσο επαναδιορισμό του Χριστοφόρου (Tamis, 1994 και 1997). Οι «μητροπολιτικοί» υποστήριζαν ότι η απόλυση του Χριστοφόρου αποτελούσε έμμεσα αποδοχή των κατηγοριών που του εκτόξευαν οι αντίπαλοί του «κοινοτικοί», και ταυτόχρονα ενίσχυε τη θέση του Αρχιμ. Βαράκλα, που προέβαλε εαυτόν ως εκκλησιαστική αρχή. Υπέρ του απολυθέντος Μητροπολίτη τάχθηκε και ο υποπρόξενος Ε. Ανδρονίκος, ο οποίος και απέστειλε επιστολή προς τα Πατριαρχεία υπερασμιζόμενος της ηθικής του ποιμενάρχη του:

«Η σύστασις Ιεράς Μητροπόλεως εν Αυστραλία απήρесе δι' ευνοήτους λόγους εις τινεσ ενταύθα κληρικούς, οίτινες δυστυχώς λησμονήσαντες εαυτούς ως μόνον σκοπόν αυτών έθεσαν να υποθάλλουν τας διαιρέσεις ελπίζοντες ούτω να ικανοποιήσουν τους ανίερους αυτών σκοπούς. Ο Σεβ. Ημών Μητροπολίτης, κ. Χριστοφόρος ήδη από της ενταύθα αφίξεώς του είχεν ούτω να αντιμετωπίση αντίδρασιν δημιουργηθείσαν επιτηδείως υπό των εν λόγω κληρικών.

Ως ήτο επόμενον αι τοιαύται ποταπαί αντιδράσεις εδείχθησαν μάταιαι και η Κοινή γνώμη εις τας παροικίας μας, κατά τας εκάστοτε Κοινοτικές εκλογάς, απεδοκίμασε τους αντιδρώντας και ανέδειξε βαθμηδόν Κοινοτικά Συμβούλια νομοταγή και ευπειθή εις τας αποφάσεις της Εκκλησίας.

Ο Σεβ. Ημών Μητροπολίτης εις τας κατ' αυτού αντιδράσεις αντέτασεν υπομονήν και Χριστιανικήν συγγνώμην, τελευταίον όμως οι αντίθετοι τοσούτον υπερέβησαν τα όρια της ευπρεπείας, ώστε η Α. Σεβασμιώτης, εξ αγανακτήσεως δικαίας δια τα όλως αδίκως κατ' αυτού σκευωρούμενα, και εν επιγνώσει της αθωότητός του, ηναγκάσθη να ζητήση την προστασίαν του νόμου. Οφείλω να είπω ότι άπασα η ευφρονούσα μερίς της Κοινοότητός μας, η και πλειοψηφούσα, ως και η Αγγλική Κοινωνία δεν έπαυσε να εκτιμά τον συμπαθή Έλληνα ποιμενάρχην».

(Επιστολή Υποπρόξενου Ανδρονίκου προς Πατριάρχη Βασίλειο, 19 Μαρτίου 1926, ΔΑΠΛΑ).

Στο μεταξύ, την υπόθεση του Μητροπολίτη Χριστόφορου ενίσχυσε, άρδην αλλά πρόσκαιρα, η άφιξη του πρώτου Έλληνα διπλωμάτη καριέρας στην Αυστραλία, Γενικού Πρόξενου Λεωνίδα Χρυσανθόπουλου. Ο Μητροπολίτης και ο Χρυσανθόπουλος σχημάτισαν ενιαίο μέτωπο και εκστράτευσαν με τις υπόλοιπες κοινότητες για τον επαναδιορισμό του. Τον Ιούλιο του 1926, ο Πατριάρχης ανακάλεσε την απόλυση και επαναδιόρισε το Χριστόφορο. Η ανακλητική απόφαση του Πατριάρχη στηρίχθηκε (α) στο φόβο που εξέφρασαν πολλοί συνοδικοί ότι ο Μητροπολίτης θα αρνούταν να πειθαρχήσει στην απόφαση της Ιεράς Συνόδου να τον απολύσει και έχοντας με το μέρος του τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων εποίκων θα εγκαθίδρυε δική του αυτοκέφαλη και ανεξάρτητη εξουσία Μητροπολίτη και (β) στο γεγονός ότι ο Μητροπολίτης Κοζάνης Ιωακείμ αρνήθηκε να αποδεχθεί την ποιμαντορία της επαρχίας της Ωκεανίας, εάν δεν εγκατέλειπε πρώτα την Αυστραλία ο Χριστόφορος και δεν του καταβάλλονταν τα εισιτήρια με επιστροφή.

Την είδηση επαναδιορισμού του Μητροπολίτη δέχθηκαν ο Αρχιμ. Βαράκλας, οι οπαδοί

του και τα περισσότερα μέλη με ακράτητη δυσφορία. Προκηρύξεις διαμοιράστηκαν στα ελληνικά κέντρα και καταστήματα ενώ τοιχοκολλήθηκαν εμπρηστικές ανακοινώσεις σε βάρος του Χριστοφόρου που προανάγγελλαν την πώλωση που ακολούθησε. Στη Γενική Συνέλευση των μελών της Κοινότητας που ακολούθησε τον επαναδιορισμό του Χριστοφόρου (27 Ιουλίου 1926), υπερίσχυσαν οι μητροπολιτικοί με ηγέτη τον Κουβαρά, υποχρεώνοντας τους «κοινοτικούς» να εγκαταλείψουν την αίθουσα. Ταυτόχρονα ο Χριστόφορος, ενθαρρυνόμενος από το Γ. Πρόξενο Χρυσανθόπουλο, έθεσε «εις επ' αόριστον αργίαν» τον Αρχιμ. Βαράκλα. Ο Βαράκλας παραιτήθηκε «ενώπιον του παντοδυνάμου λαού» και αρνήθηκε να υπακούσει στην τιμωρία του ποιμενάρχη, ενώ οι «κοινοτικοί» εξέλεξαν Διοικητικό Συμβούλιο δικό τους με Πρόεδρο τον Μάρκο Σταμελάτο και Γραμματέα το συνιδρυτή της δεύτερης ελληνόφωνης εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ* Αλέξανδρο Γρίβα, ο οποίος μάλιστα έθεσε την εφημερίδα στη διάθεση του Διοικητικού Συμβουλίου εναντίον του Μητροπολίτη. Όταν την επόμενη Κυριακή επιχείρησε ο Χριστόφορος να μεταβεί για να λειτουργήσει στο ναό της Αγίας Τριάδας, βρήκε το ναό υπό την κατοχή των «κοινοτικών» και του απαγορεύθηκε η είσοδος. Ακολούθησαν βίαιες συμπλοκές έξω και μέσα στο ναό μεταξύ των «μητροπολιτικών» και των «κοινοτικών» προκαλώντας την επέμβαση της αστυνομίας και αποσπώντας επιτιμητικά σχόλια για τους Έλληνες από τον αγγλόφωνο τύπο.

Οι αποκλεισθέντες «μητροπολιτικοί» αναγκάστηκαν να συγκεντρωθούν στην αίθουσα του Αγγλικανικού ναού του St Michael's και να ιδρύσουν τον Καθεδρικό Ναό της Αγίας Σοφίας, ύστερα από εισήγηση του Έλληνα Γενικού Προξένου, συνδράμοντες γενναιόδωρα. Ο διχασμός θεσμοποιήθηκε τελικά στις 18 Νοεμβρίου 1926, όταν η Κοινότητα του Σύνδνεϊ αποσχίσθηκε απ' τη Μητρόπολη Αυστραλίας και προσχώρησε στην Αυτοκέφαλη Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία Αμερικής και Καναδά, της οποίας ηγούνταν ο Μητροπολίτης Βασίλειος Κομβόπουλος. Ο Μητροπολίτης ζήτησε και πέτυχε την καθαίρεση του Αρχιμ. Βαράκλα. Η διχοστασία οξύνθηκε επικίνδυνα και οι «κοινοτικοί» επιδόθηκαν σ' αγώνα φθοράς κατά του προσώπου του Χριστόφορου, έχοντας τη συμπαράσταση και της εφημερίδας *Πανελλήνιος Κήρυξ*. Η εκστρατεία τους στράφηκε και εναντίον του Γ. Προξένου Χρυσανθόπουλου, τον οποίον δικαιολογημένα θεώρησαν υπεύθυνο της πώλωσης. Μεθοδεύτηκαν συντονισμένες παραστάσεις που περιλάμβαναν συστηματική εμφάνιση άρθρων εναντίον της ιδιωτικής ζωής του Χριστόφορου, επισκέψεις στην Ελλάδα με αποκλειστικό σκοπό να διαβρώσουν την πολιτεία του Μητροπολίτη και του Γ. Προξένου, καταιγισμό επιστολών στις κυβερνητικές υπηρεσίες της Ελλάδας και του Φαναρίου με κύριους αποδέκτες τον Υπουργό Εξωτερικών Ανδρέα Μιχαλακόπουλο, και τον Πατριάρχη και προσπάθεια να διαβρωθεί το κύρος της Μητρόπολης στους Αγγλικανούς. Οι στόχοι της εκστρατείας ήταν να αντικατασταθεί ο Μητροπολίτης και να ανακληθεί η απόφαση της ελληνικής Κυβέρνησης να αποστέλλονται διπλωμάτες καριέρας στην Αυστραλία.

Ο Ελληνισμός του Σύνδνεϊ έζησε το διχασμό στα προσεχή είκοσι σχεδόν χρόνια με τους «κοινοτικούς» να έχουν ως πολιτική τους βάση το ναό της Αγίας Τριάδας και τους «μητροπολιτικούς» τον Καθεδρικό ναό της Αγίας Τριάδας. Τα μυστήρια που είχε τελέσει ο παυθείς Κασσιμάτης στη Μελβούρνη καθώς και αυτά που τελούσε ο καθηρημένος Βαράκλας μέχρι της τελικής του αποχώρησης από την Αυστραλία το 1932, κηρύχθηκαν άκυρα

από την ελληνική Κυβέρνηση, και τα παιδιά που γεννήθηκαν από άκυρους γάμους δεν αναγνωρίστηκαν από την ελληνική νομοθεσία. Ο Μητροπολίτης και οι νέοι ιερείς της Μητρόπολης επέβαλαν τον αναβαπτισμό και την επανάληψη του γάμου προκειμένου να τους εκδώσουν έγκυρα πιστοποιητικά. Συνέπεια της «σκληρής» στάσης της ελληνικής πολιτείας ήταν να προκληθούν σοβαρές αναταραχές, κοινωνικός αναβρασμός και αναστάτωση. Συνασπισμένοι οι γονείς, των οποίων ο γάμος κηρύχθηκε άκυρος καθώς και αυτών που η βάπτισή των παιδιών τους δεν αναγνωρίστηκε ως έγκυρη, επιχείρησαν με διαβήματα και δικαστικούς αγώνες μάταια να μεταπείσουν τους υπηρεσιακούς παράγοντες στην Αθήνα. Υπήρχε άλλωστε το προηγούμενο των άκυρων μυστηρίων στις ΗΠΑ, που δεν επέτρεπε μεταβολή της πολιτικής.

Στο μεταξύ, η συνεχής εκστρατεία των αντιμητροπολιτικών δυνάμεων εναντίον του κύριου του Χριστοφόρου, κλόνισε και την εμπιστοσύνη του Χρυσανθόπουλου προς το πρόσωπο και την ηθική υπόσταση του πριμάτου της Ορθοδοξίας. Στις επίσημες αναφορές του προς το Υπουργείο Εξωτερικών από τις αρχές του 1927, άρχισε να εκδηλώνει τη μεταστροφή του εναντίον του Χριστοφόρου. Η ελληνική Κυβέρνηση, ύστερα από τη γνωμοδότηση του αντιπροσώπου της στην Αυστραλία, κήρυξε ανένδοτη εκστρατεία ανάκλησης του Χριστοφόρου. Ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Α. Μιχαλακόπουλος, συνεπικουρούμενος από τον Υπουργό Παιδείας, απέστειλαν αυστηρή νότα στον Πατριάρχη Βασίλειο αξιώνοντας την άμεση και αμετάκλητη απομάκρυνση του Μητροπολίτη Αυστραλίας. Η Ι. Σύνοδος και ο Πατριάρχης υπέκλυσαν στις απειλές της ελληνικής Κυβέρνησης. Αντί όμως να παύσουν ή να ανακαλέσουν τον Χριστόφορο, αποφάσισαν να τον μεταθέσουν στη Μητρόπολη Βιζύης (4 Φεβρουαρίου 1928). Ταυτόχρονα η ελληνική Κυβέρνηση αξίωσε από τα Πατριαρχεία να διορίσουν ως Αρχιερατικό Επίτροπο στην Αυστραλία, έναν πρώην μοναχό της Μονής Σταυρονικήτα και πτυχιούχο του Πανεπιστημίου Αθηνών, τον Αρχιμ. Θεοφύλακτο Παπαθανασόπουλο. Ο Πατριάρχης συναίνεσε στην υπόδειξη του διορισμού του Αρχιμ. Θεοφύλακτου, ο οποίος και υπηρέτησε ως Επίτροπος μέχρι και της άφιξης του δεύτερου Μητροπολίτη Αυστραλίας Τιμοθέου Ευαγγελινίδη το 1932.

Ο Αρχιμ. Θεοφύλακτος είχε την αμέριστη συμπαράσταση του αντιπροσώπου του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Αθήνα, Μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρυσάνθου, ο οποίος μερικά χρόνια αργότερα εκλέχθηκε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδας, καθώς και ισχυρών πολιτικών και υπηρεσιακών παραγόντων της ελληνικής Κυβέρνησης. Αφίχθηκε στην Αυστραλία την 1η Μαρτίου 1928 και επιδόθηκε σε εκστρατεία άμβλυσης των πνευμάτων και προλείανσης των διαφορών, που σοβούσαν στη Μελβούρνη και κυρίως στο Σίδνεϊ, εξαιτίας των άκυρων μυστηρίων και προπαντός της παρουσίας του καθηρημένου Βαράκλα. Ο μετατεθείς Μητροπολίτης Βιζύης Χριστόφορος καθυστέρησε την τελική αναχώρησή του από την Αυστραλία μέχρι τον Ιούλιο του 1928.

Η Επιτροπεία του Θεοφύλακτου (1928-1932) ήταν επιεικής και συντέλεσε ουσιαστικά στην ύφεση της οξύτητας. Διπλωματικότητας στους χειρισμούς του και προσεκτικός στη διατήρηση ισορροπιών, βοήθησε να αναγνωρισθούν τα μυστήρια που τελέστηκαν από τον Αρχιμ. Κασσιμάτη στη Μελβούρνη, ενώ κράτησε ανένδοτη στάση απέναντι στο Βαράκλα και τα μυστήρια που αυτός τέλεσε. Την εκκλησιαστική εκτροπή που ζούσε ο Ελληνισμός

του Σύνδνεϊ, με την ύπαρξη και λειτουργία δύο Ορθοδόξων Εκκλησιών, διέλυσε ουσιαστικά η αποκατάσταση των σχέσεων του σχισματικού Αρχιεπισκόπου της Αυτοκέφαλης Ορθόδοξης Εκκλησίας Αμερικής και Καναδά Βασιλείου Κομβόπουλου με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η μεταβίβαση όλων των ναών υπό την κυριότητα, νομή και εκκλησιαστική διακαιοδοσία του Πατριαρχείου και η εκλογή του σε Μητροπολίτη Δράμας. Οι εκκλησιαστικές αυτές αλλαγές ανάγκασαν την ελληνική Κοινότητα του Σύνδνεϊ να αποδεχθεί τη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου, να συναινέσει στην απομάκρυνση του Βαράκλα στην Αμερική, όπου και θα γινόταν η αποκατάστασή του ως κανονικού πάλι Αρχιμανδρίτη και στο κλείσιμο της Αγίας Τριάδας μέχρι το διορισμό κανονικού ιερέα. Ο Βαράκλας τελικά αναχώρησε για την Αμερική το Φεβρουάριο του 1932.

Εν τω μεταξύ, στις 22 Νοεμβρίου 1931, η Ι. Σύνοδος του Πατριαρχείου εξέλεξε τον Αρχιμ. Τιμόθεο Ευαγγελινίδη, ο οποίος υπηρετούσε ως αποκριστάριος και εφημέριος των Ορθοδόξων του Πατριαρχείου στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας, δεύτερο Μητροπολίτη Αυστραλίας, Νέας Ζηλανδίας, Πολυνησίας, Νέας Γουίνεας και των υπόλοιπων νήσων του Ειρηνικού. Η επιλογή του νέου Μητροπολίτη έγινε με κριτήριο την οικονομική του αυτοτέλεια, διότι οποιαδήποτε εξάρτησή του από τις Κοινότητες της Αυστραλίας θα διακύβευε την άσκηση εκκλησιαστικής εξουσίας εκ μέρους του. Η ποιμαντορία του Μητροπολίτη Τιμοθέου (1932-1947) ήταν συγκριτικά εύκολη. Ο Αρχιερατικός Επίτροπος Θεοφύλακτος, που είχε στο μεταξύ διορισθεί ως Πατριαρχικός Επίτροπος μέχρι την άφιξη του δεύτερου Μητροπολίτη, είχε βοηθήσει στη δημιουργία κλίματος ύφεσης κι αρμονίας σ' όλες τις Πολιτείες με εξαίρεση αυτή του Σύνδνεϊ. Επιπλέον, οι Κοινότητες έβγαζαν κουρασμένες, εξουθενωμένες και οικονομικά καταρρακωμένες από την οικονομική ανέχεια των μελών τους, τις διαρκείς συγκρούσεις και κυρίως την οικονομική κρίση που οδήγησε σε ιδεολογικές και εθνοτοπικές διαφορές. Ο Μητροπολίτης συνέβαλε να ξεπεραστούν οι εκκλησιαστικές έριδες και να ενωθεί ο Ελληνισμός για να αντιμετωπίσει το χαλασμό της πολεμόπληκτης Ελλάδας.

Ο Μητροπολίτης Τιμόθεος, με την άφιξή του (Ιούλιος 1932), διόρισε τον Αρχιμ. Θεοφύλακτο εφημέριο των Ορθοδόξων της Μελβούρνης και κήρυξε την ένωση του Ελληνισμού του Σύνδνεϊ. Λειτουργήσε και στους δύο ναούς, διόρισε στην Αγία Τριάδα τον Αρχιμ. Νικόδημο Αντωνίου, και τόνισε ότι οι δύο ναοί θα αποτελέσουν ενορίες της αυτής Μητροπόλης. Ανήγγειλε την ίδρυση κληρικολαϊκού μητροπολιτικού Συμβουλίου και παρότρυνε τα δύο Συμβούλια να ενωθούν σε μια κραταιά Κοινότητα. Ζήτησε από τα Πατριαρχεία τον αξιότερο των ιερέων για να τον χειροτονήσει ιερέα του ναού της Αγίας Σοφίας. Ως τέτοιον ο Πατριάρχης Μάξιμος έστειλε στην Αυστραλία το Διάκονο Μητροφάνη Νικολαΐδη, ο οποίος χειροτονήθηκε Αρχιμανδρίτης το Μάιο του 1933. Τον επόμενο μήνα (21 Μαΐου 1933), ο Μητροπολίτης Τιμόθεος αναγνώρισε τα μυστήρια που τέλεσε ο Βαράκλας ως κανονικά, ανακοίνωσε την άρση του σχίσματος και κάλεσε τους κοινοτικούς παράγοντες και τους δημοσιογράφους να επιβάλουν την αρμονία και την ενότητα. Τα χρέη ωστόσο της ανέγερσης του καθεδρικού ναού της Αγίας Σοφίας και η άσκηση της εξουσίας από κοινοτικούς παράγοντες που έζησαν τον πολυετή διχασμό, δεν επέτρεψαν την τελική ένωση των δύο Συμβουλίων σε μια ενιαία Κοινότητα μέχρι και το Απρίλιο του 1945, όταν ιδρύθηκε η

Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα της Ν.Ν.Ο. με πρώτο Πρόεδρο κοινής αποδοχής τον αυστραλογεννημένο νομικό Αθανάσιο Τζωρτζάτο.

Η ποιμαντορία του Τιμοθέου κρίνεται επίσης μέτρια από την άποψη της επιτυχίας. Η επίτευξη πνεύματος αρμονίας και ειρήνευσης θα πρέπει να αποδοθεί περισσότερο στη διοικητική του αβελτηρία, ευθυνοφοβία και αναβλητικότητα, καθώς επίσης σε συγκυρίες που είχαν σχέση με την οικονομική κρίση και τον πόλεμο. Έριδες δεν προκλήθηκαν εξαιτίας της παρουσίας μορφωμένων ιερέων και επειδή οι Κοινότητες δεν απολάμβαναν την εποχή αυτή της πλατιάς υποστήριξης των ελληνικών παροικιών, τις οποίες ουσιαστικά ποδηγετούσαν πανίσχυρα εθνοτοπικά σωματεία. Δεν μπόρεσε να εδραιώσει το μητροπολιτικό θεσμό, παρά τη μεγάλη οικονομική άνεση που έζησε ο Ελληνισμός ιδιαίτερα μετά το 1942 και την εισροή τεράστιων αμερικανικών κεφαλαίων στην Αυστραλία, η οποία δεν κινδύνευε από την ιαπωνική εισβολή. Η απομάκρυνση του εριστικού Γ. Προξένου Χρυσανθοπούλου και η άφιξη του διαδόχου του Ιωάννη Κοκοτάκη, συνέτεινε τα μέγιστα να δημιουργηθεί μέτωπο πλήρους σύμπλευσης και συνασπισμός συναίνεσης μεταξύ Μητροπολίτη και Γ. Προξένου, ο οποίος διατηρήθηκε αργαγής ακόμη και με την άφιξη του τρίτου Γενικού Προξένου καριέρας Αιμίλιου Βρυζάκη, παλιού γνώριμου του Μητροπολίτη από τις μέρες του στο Βουκουρέστι, όπου ο Βρυζάκης υπηρέτούσε επίσης ως Πρόξενος.

Μετά το 1946, άρχισε να εκδηλώνεται και πάλι έντονο αντιεκκλησιαστικό ρεύμα και να εκφράζονται δημόσια οι αντιδράσεις των κοινοταρχών εναντίον της αδιαφορίας του Μητροπολίτη Τιμοθέου να καθιερώσει βιώσιμο διοικητικό σύστημα που θα εναρμόνιζε τις σχέσεις του ιερατείου με τις Κοινότητες. Ο Πρόεδρος Τζωρτζάτος είχε προαναγγείλει τη σύγκληση Κοινοτικού Συνεδρίου στη Μελβούρνη για να τεθούν περιορισμοί στις αρμοδιότητες του κλήρου και ο Πρόεδρος της Μελβούρνης, γιατρός Χαράλαμπος Παρουλάκης είχε δημόσια εκφράσει την απογοήτευσή του για τη διοικητική αβελτηρία του Μητροπολίτη. Ο Τιμόθεος, αντιλαμβανόμενος την επερχόμενη κρίση, ζήτησε και πέτυχε τη μετάθεσή του ως Μητροπολίτη Ρόδου, αφού προηγουμένως φρόντισε να υποστηρίξει, όχι χωρίς ανταλλάγματα (Τάμης, 1994 και 1997), την υποψηφιότητα του Αρχιμ. Θεοφυλάκτου ως τρίτου Μητροπολίτη Αυστραλίας. Το Μάρτιο του 1947, ο Τιμόθεος αναχώρησε για να αναλάβει τη Μητρόπολη Ρόδου. Η παραμονή του εκεί ήταν εφήμερη. Χήρεψε στο μεταξύ η θέση της Αρχιεπισκοπής Βορείου Αμερικής με την ενθρόνιση του Αθηναγόρα ως Οικουμενικού Πατριάρχη. Ο Τιμόθεος ψηφίσθηκε Αρχιεπίσκοπος Αμερικής (Ιούνιος 1949) αλλά δεν ανέλαβε καθήκοντα. Ευρισκόμενος στην Κωνσταντινούπολη για να πάρει τις σχετικές οδηγίες του από τον Πατριάρχη, προσβλήθηκε από έντονο καρδιακό επεισόδιο και απεβίωσε (6 Οκτωβρίου 1949). Ο Μητροπολίτης Θεοφύλακτος χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας στην Κωνσταντινούπολη το 1947 και ενθρονίστηκε στον Καθεδρικό ναό της Αγίας Σοφίας στο Σίδνεϊ τον Ιούνιο του 1948.

1.5 Οι ελληνικές Κοινότητες στην Αυστραλία: Οι σχέσεις τους με την αυστραλιανή κοινωνία, η δομή, η οργάνωση και η προσφορά τους.

Η πρώτη απογραφή του πληθυσμού της Αυστραλίας (5 Απριλίου 1891) κατέγραψε 482 Έλληνες. Οι περισσότεροι κατάγονταν από τα Κύθηρα, την Ιθάκη και τη Σάμο. Στις

22 Αυγούστου 1897, οι ηγέτες των διακοσίων περίπου Ελλήνων της Μελβούρνης κάλεσαν συνέλευση και ίδρυσαν την πρώτη οργανωμένη Κοινότητα. Κύρια ηγετική φυσιογνωμία ήταν ο Αλέξανδρος Μανιάκης, ο οποίος μαζί με τα ιδρυτικά στελέχη Αντώνιο Λεκατσά και Γρηγόριο Ματορίκο, εγγυήθηκαν την αγορά του οικοπέδου, όπου τέσσερα χρόνια αργότερα αναγέρθηκε ο ναός του Ευαγγελισμού. Με την ίδρυση της Κοινότητας, την οποία επίσημα τιτλοφορούσαν και ως «Εκκλησία» μέχρι και τις παραμονές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι πρωτοπόροι έθεσαν ως στόχο τους να μεριμνήσουν για ό,τι είχε σχέση με την εθνοθηρησκευτική υπόσταση των εποίκων και να διατηρήσουν, όχι μόνο συνείδηση ταυτότητας στους διασκορπισμένους συμπατριώτες τους, αλλά και να τονίσουν τις προϋποθέσεις εξάρτησης με την ελεύθερη Ελλάδα. Δεν ήταν συμπτωματικό επομένως ότι η τρίτη Γενική Συνέλευσή τους (11 Σεπτεμβρίου 1898) αποφάσισε να αγορασθεί το οικόπεδο, να αναγεθθεί ο ναός του Ευαγγελισμού, ο οποίος τέθηκε «υπό την προστασίαν της ελευθέρως γωνίας του Ελληνικού Γένους». Δεν αποτελούσε επίσης συγκυρία ότι διέλυσαν το συνασπισμό τους με τους αλλοεθνείς Ορθοδόξους και ανέλαβαν, ως Έλληνες το γένος, ακέραιο το βάρος της συντήρησης του ναού στα δύσκολα πρώτα χρόνια, παρά το μικρό αριθμό τους. Στα χρόνια των απελευθερωτικών πολέμων (1904-1913), η Κοινότητα της Μελβούρνης οργάνωσε εθνικό έρανο (10 Οκτωβρίου 1906), για την ενίσχυση των θυμάτων των βουλγαρικών επιθέσεων στη Μακεδονία, ενώ στην περίοδο των Βαλκανικών πολέμων (1912-1913) χιλιάδες λίρες συγκεντρώθηκαν για την ενίσχυση του ελληνικού Στρατού και αρκετοί ταξίδευσαν και κατατάχθηκαν εθελοντές.

Μέχρι το 1947, εποχή που άρχισαν να μεταναστεύουν από την Ελλάδα γυναίκες και εξαρτώμενα παιδιά εποίκων, ο ελληνικός πληθυσμός της Μελβούρνης δεν ξεπέρασε τις 2.700. Στη διάρκεια των πρώτων πενήντα περίπου χρόνων οργανωμένης κοινοτικής ζωής (1897-1947), σημειώθηκαν παλινδρομικά αξιόλογες μεταβολές στην Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία [Κοινότητα] Μελβούρνης. Η πορεία της Κοινότητας της Μελβούρνης, παρά τις φιλοδοξίες των ιδρυτικών μελών της, ήταν συντηρητική και περιορισμένη από την άποψη της εμβέλειας των λειτουργιών που ανέπτυξε και των επιτυχιών που σημείωσε. Παρά το γεγονός ότι λειτούργησε τα πρώτα, σχεδόν είκοσι χρόνια, ως η μοναδική παροικιακή οργάνωση με λειτουργίες που κάλυπταν εθνοθηρησκευτικούς στόχους και παρά το ότι δεν γνώρισε τον εκκλησιαστικό διχασμό, όπως αυτός εξελίχθηκε στο Σύνδνεϊ, εν τούτοις ο εθνοτοπικός σωβινισμός, η έλλειψη ηγετών με διορατικότητα και οξυδέρκεια και τα δύσκολα χρόνια της πείνας και του κατατρογμού, στέρησαν από την Κοινότητα μια περισσότερο επιβλητική παρουσία στην Αυστραλία.

Η αυθαίρετη ίδρυση της Μητρόπολης, χωρίς να προηγηθούν διαβουλεύσεις με την Κοινότητα, είχε τις τραγικές επιπτώσεις του Σύνδνεϊ, κυρίως διότι η Κοινότητα Μελβούρνης ήταν διαλυμένη, καταχρεωμένη και ουσιαστικά ακέφαλη ενώ δεν εκδίδονταν στη Μελβούρνη οι ελληνόφωνες εφημερίδες που καλλιέργησαν την οξύτητα. Οι δύσκολες συνθήκες επιβίωσης, ιδιαίτερα από το 1924 έως το 1935, αφαίρεσαν το ενδιαφέρον των εποίκων να ενδιατρίψουν στα κοινά και έριξαν την Κοινότητα στο μαρασμό. Ορισμένοι έρανοι για τους σεισμόπληκτους της Ελλάδας, κάποιες εκδηλώσεις για τα νοσοκομεία της Μελβούρνης και ένα λιτότατο πρόγραμμα αγαθοεργίας προσέδωσαν κάποια αίγλη. Στα δύσκολα

εκείνα χρόνια, οι ηγέτες της επιχείρησαν να παρέμβουν και να ενισχύσουν τους άπορους άνεργους, ωστόσο δεν υπήρχε η υποδομή και η δύναμη. Το 1934, οι άνεργοι Έλληνες που περιφέρονταν στους δρόμους της Μελβούρνης ζητώντας εργασία με αντάλλαγμα το φαγητό τους αντιπροσώπευαν το ένα τρίτο του συνολικού ελληνικού πληθυσμού.

Η διοικητική αβελτηρία των προκρίτων και η έλλειψη πρωτοβουλίας εκ μέρους των ηγετών της Κοινότητας, ενισχύονταν από το γενικότερο πνεύμα οργανωτικής καχεξίας της παροικίας. Οι έποικοι δεν θεωρούσαν την παρουσία τους στην Αυστραλία μόνιμη και τον εποικιστικό ρόλο τους ως ισότιμο προς αυτό των Αγγλοκελτών. Δεν διεκδίκησαν θέσεις στο πολιτικό σύστημα της χώρας, δεν εντάχθηκαν δομικά στο νέο περιβάλλον. Στο πλέγμα του παρείσακτου, του πολύτιμου μουσαφίρη, συνέδραμε και η γενικότερη νοοτροπία της μισοξενίας που χαρακτήριζε την εποχή. Οι κοινοτικοί μηχανισμοί δεν λειτουργούσαν πέρα από το δικαίωμα του θρησκειν.

Αντίθετα με άλλες παροικίες, ο διχασμός και η διχοστασία εντάθηκαν στη Μελβούρνη μετά το 1936 με την έκδοση της ακροδεξιής εφημερίδας *Φως*, της οποίας ο εκδότης Ι.Χ. Παναγιωτόπουλος κήρυξε ανένδοτο αντικομμουνιστικό αγώνα με στόχο της επιθετικής πολιτικής του, τους πάντες εκτός από τα στελέχη του Συλλόγου Παλαιών Πολεμιστών, τον γιατρό Χ. Παρουλάκη και ορισμένους επίλεκτους βασιλόφρονες και οπαδούς της Κυβέρνησης Μεταξά. Οι ιερείς θεωρήθηκαν «άρπαγες και ανεπαρκείς», ο εφημέριος των Ορθοδόξων της Μελβούρνης, Αρχιμ. Θεοφύλακτος «θεομπαίχτης και άπληστος», και αργότερα, όταν προήχθηκε σε Μητροπολίτη, χρεώθηκε με τον τίτλο του «κομμουνιστή Δεσπότη», διότι δήλωσε ότι υποστηρίζει τους Έλληνες εργάτες. Ο «σοφουλικός» Προξένος της Ελλάδας, Ανδρέας Νικολαΐδης διώχθηκε από την εφημερίδα ως Κομμουνιστής διότι η φοιτήτρια κόρη του συμμετείχε σε αριστερές οργανώσεις του Πανεπιστημίου Μελβούρνης, ενώ στην πραγματικότητα ο Παναγιωτόπουλος επιθυμούσε να προωθήσει στη θέση του Προξένου το φίλο του Χ. Παρουλάκη (Τάμης, 1994, 1997 και 2000).

Στο Σύνδεϊ, που αποτελούσε την έδρα του Μητροπολίτη και του Γενικού Προξένου και συγκέντρωνε την πλειοψηφία του ελληνικού πληθυσμού της Αυστραλίας μέχρι το 1956, ήταν φυσιολογικό να λειτουργήσουν εντονότερα οι μηχανισμοί της κοινοτικής οργάνωσης, να εκδίδονται εκεί οι δύο ελληνόφωνες εφημερίδες, να σημειωθούν ισχυρές αντιπαραθέσεις μεταξύ των κοινοτικών και μητροπολιτικών, που οδήγησαν στην ασύμφορη ίδρυση και λειτουργία δύο ναών και η διχοστασία να έχει περισσότερο χαρακτήρα εκκλησιαστικό. Οι ανακατατάξεις στην ιεραρχία της κοινοτικής διάρθρωσης ήταν περισσότερο βραδείες εξαιτίας της πώλωσης και της όξυνσης που προκάλεσαν η εκκλησιαστική εκτροπή (1924-1932) και η μόνιμη ύπαρξη, μέχρι το 1945, δύο Συμβουλίων. Μέσα στους κόλπους της Κοινότητας δρούσαν δύο ιδεολογικές σχολές ανάλογα με τη διάθεση για ένωση με τους μητροπολιτικούς. Οι ενωτικοί της κοινοτικής παράταξης επικράτησαν και διατήρησαν την εξουσία τους στο μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, αναγκάζοντας συχνά τους αδιάλλακτους να αποχωρούν από τις Γενικές Συνελεύσεις ή να καταψηφίζονται.

Τον Ιούνιο του 1935, ο εκρηκτικός και θυμώδης εφημέριος της Αγίας Τριάδας Αρχιμ. Νικόδημος Αντωνίου οδήγησε την Κοινότητα σε νέα διχοστασία, διεκδικώντας την κοινοτική και εκκλησιαστική εξουσία και υποστηρίζοντας ότι ο ιερέας στη διασπορά θα πρέπει να δια-

δραματίζει εθναρχικό ρόλο. Οι έποικοι που πρόσκεινταν στην Κοινότητα χωρίστηκαν σε «παπαδικούς» και «κοινοτικούς» και ακολούθησε μια περίοδος πόλωσης με δυσάρεστα αποτελέσματα για τον κοινοτικό οργανισμό. Η απομάκρυνση του Αρχιμανδρίτη και ο επαναπατρισμός του περιέσωσαν προσωρινά την κατάσταση. Η ηγεσία της Κοινότητας διατηρούσε την άποψη ότι θα πρέπει να επέλθει προσέγγιση με το Συμβούλιο της Αγίας Σοφίας και πλήρους σύμπλευση με τις απόψεις του Μητροπολίτη Τιμοθέου. Μια μερίδα όμως των ριζοσπαστικών μελών και η πλειοψηφία των κηδεμόνων της Κοινότητας και, κατ' επέκταση της Αγίας Τριάδας, ήταν υπέρ της σκληρής στάσης και της διακοπής του διαλόγου. Τον Ιούνιο του 1939, οι διαλλακτικοί με ηγέτη τον Γεώργιο Κομνηνό, αφού απομόνωσαν τους φονταμεταλιστές κέρδισαν τις εκλογές και σχημάτισαν Συμβούλιο. Οι αποχωρήσαντες σκληροπυρηνικοί συνήλθαν την επόμενη Κυριακή και ανέδειξαν δικό τους συμβούλιο με Πρόεδρο τον αδιάλλακτο γιατρό Γεώργιο Ταχμτζή. Έτσι το 1939, η ελληνική παροικία του Σύνδνεϊ βρέθηκε με τρία Συμβούλια και τρεις αντιμαχόμενους συνδυασμούς (δύο της Κοινότητας και ένα της Αγίας Σοφίας). Οι αδιάλλακτοι κατέλαβαν το ναό της Αγίας Τριάδας και αρνήθηκαν να επιτρέψουν στο Μητροπολίτη την είσοδο προς λειτουργία ρίχνοντας τον Ελληνισμό, για δεύτερη φορά μέσα σε δεκατρία χρόνια, στο διχασμό. Οι συμπλοκές των πιστών και των αντιμαχόμενων πρωταγωνιστών, έξω και μέσα στο ναό, απαθανατίστηκαν από τον αγγλόφωνο τύπο και γράφθηκαν πολλά αρνητικά σχόλια για τους Έλληνες. Η διένεξη σημείωσε ύφεση μόνον εξαιτίας της στάσης του Μητροπολίτη, του Γεν. Προξένου και του Προέδρου της Κοινότητας Γ. Κομνηνού, οι οποίοι δέχθηκαν την κατάληψη, αλλά κράτησαν το ναό κλειστό και αλειτούργητο για έξι μήνες προκειμένου να αναγκασθούν οι αντιμαχόμενες παρατάξεις να ειρηνεύσουν. Η σύγκλιση επιτεύχθηκε τελικά το Δεκέμβριο του 1939 με την παραίτηση και των δύο ηγετών των παρατάξεων. Στις εκλογές που ακολούθησαν εκλέχθηκε Πρόεδρος ο Π. Σωτηρόπουλος, γνωστός για τη μετριοπάθεια και διαλλακτικότητά του.

Στη διάρκεια του πολέμου, οι προσπάθειες για ένωση των «αγιοτριαδικών» με τους «αγιοσοφίτες» επιβραδύνθηκαν. Σημειώθηκε κάποια πρόοδος απ' την άποψη του διαλόγου των δύο Συμβουλίων, όχι όμως σε επίσημη βάση. Κύριο εμπόδιο για την ένωση της παροικίας του Σύνδνεϊ σε μια Κοινότητα παρέμενε το χρέος του Καθεδρικού ναού, που ανερχόταν σε 4.800 λίρες. Η Ελληνική Λέσχη της Ν.Ν.Ο., σε μια προσπάθεια να συμβάλει ενεργά στις ενωτικές προσπάθειες, δώρισε το ποσό των 2.600 λιρών στη Μητρόπολη για τη μείωση του χρέους του ναού της Αγίας Σοφίας σε δύο δόσεις, το Σεπτέμβριο και Οκτώβριο του 1942, ανοίγοντας έτσι το δρόμο στην περαιτέρω εξομάλυνση των σχέσεων και στον παραμερισμό των εμποδίων, που καθυστερούσαν τη σύγκλιση των δύο φορέων.

Το Συμβούλιο του Π. Σωτηρόπουλου, που ανέλαβε τη διοίκηση της Κοινότητας κατά τη διάρκεια του πολέμου, επικέντρωσε την προσοχή του στη διενέργεια εράνων με σχεδόν αποκλειστικό μέλημα την περίθαλψη των Ελλήνων προσφύγων και ορφανών στην Αίγυπτο και Μέση Ανατολή. Με τη συναίνεση του διαρκώς περιοδούντος Μητροπολίτη, συγκεντρώνονταν ποσά από εκδηλώσεις και εράνους που προορίζονταν επίσης για τις οικογένειες των υπηρετούντων Ελλήνων στον αυστραλιανό στρατό, καθώς και για την ενίσχυση του Ελληνικού Σχολείου. Την ίδια περίοδο (1943), ιδρύθηκε και η Ένωση Ελληνίδων με βασικούς στόχους την ανακούφιση των δεινοπαθούσων οικογενειών της παροι-

κίας και την αποστολή υλικού στον αυστραλιανό στρατό.

Ο πόλεμος είχε ευεργετικά αποτελέσματα για τον ελληνικό πληθυσμό της Αυστραλίας και τις οργανωμένες Κοινότητες. Ένωσε τον Ελληνισμό, έφερε την ευημερία στα μεγάλα αστικά κέντρα, επέτρεψε στους εποίκους να βρουν εργασία με ψηλό μεροκάματο, τις Κοινότητες να αποπληρώσουν τα χρέη τους και ενέπνευσε τις εθνοθηρησκευτικές αρχές να ιδρύνουν μαζί με τις Κοινότητες την Πανελλήνια Εθνική Επιτροπή, που επέφερε το ποσό του 1.000.000 λιρών υπέρ του αγωνιζόμενου ελληνικού λαού.

Ο εμφύλιος πόλεμος δε βρήκε την απήγησή του στον Ελληνισμό της Αυστραλίας, παρά το ότι λειτουργούσαν στις παροικίες του Σύδνεϊ, της Μελβούρνης και της Αδελαΐδας όλα τα συστατικά και οι δομές του, ήτοι τα αριστερά Σωματεία (Δημόκριτος στη Μελβούρνη και Άτλαντας στο Σύδνεϊ), οι ακροδεξιές οργανώσεις και εφημερίδες, και οργανωμένος μακεδονοσλαβικός πληθυσμός με αιχμές κρούσης την εφημερίδα τους *Makedonska Ickra* και την Ένωση Αυστραλιανού Μακεδονικού Λαού (Edisvno). Υπήρξαν οξυτάτες αντιπαράθεσεις, αποχές των μεν ή των δε από συγκεντρώσεις που καλούσαν οι Κοινότητες, έλλειψη διαλόγου, ωστόσο δεν προκλήθηκαν βιαιοπραγίες και έξαλλες αντιδράσεις. Κύριες αιτίες της σχετικής ειρήνευσης που επικράτησε ήταν η υπερχομματική πολιτική του Μητροπολίτη Θεοφύλακτου, ο οποίος συστηματικά απέφυγε αναφορές στον εμφύλιο πόλεμο και κήρυττε μια πανελλήνια ιδεολογία, η συνετή στάση του Γ. Προξένου Αιμ. Βρυζάκη, που απέφυγε την αντιπαράθεση και την οξύτητα, η κυριαρχία ηγετών στα κοινοτικά συμβούλια που πρόσκεινταν φιλικά προς το Μητροπολίτη και την πολιτική του και η στάση των αυστραλιανών αρχών που απέτρεπαν τη μεταφύτευση των παθών στην Αυστραλία.

Η ανάλυση της κοινοτικής εξέλιξης του Ελληνισμού της **Δυτικής Αυστραλίας**, που παρέμενε απομονωμένος από τους Έλληνες των ανατολικών Πολιτειών, δείχνει ότι εκεί λειτούργησαν διαφορετικές εγγυήσεις και σχηματίσθηκαν ευαισθησίες, που διαμόρφωσαν πρώτα τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές προτεραιότητες της παροικίας και τελευταία στράφηκαν στην εκπλήρωση των θρησκευτικών αναγκών. Η διαμετρικά αντίθετη αυτή ωρίμανση της κοινοτικής ιδέας, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες παροικίες της Αυστραλίας, δε θα πρέπει να θεωρηθεί ξένη προς μια άλλη αντίθεση, προς την τάση δηλαδή των πρώτων εποίκων, κυρίως Καστελλοριζίων, να υποτάξουν τον τοπικιστικό σφινισμό τους στην πανελλήνια ιδεολογία. Η τάση αυτή ενισχυόταν από την προδιάθεση του αλύτρωτου Έλληνα, που εξέφραζε ο Καστελλοριζίος, σε σύγκριση με τους εποίκους του ελεύθερου Βασιλείου, που άρχισαν να εποίκουν τη Δυτική Αυστραλία μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους.

Η αριθμητική υπεροχή των Καστελλοριζίων οδήγησε στην ίδρυση του πρώτου τοπικιστικού ελληνικού συλλόγου στην Αυστραλία, της Καστελλοριζιακής Αδελφότητας (1913) με πανελλήνιους όμως στόχους. Το πρώτο Δ. Συμβούλιο του Αθανασίου Γ. Αυγουστή, απαρτιζόταν από στελέχη που αποτέλεσαν και το πρώτο Δ. Συμβούλιο της Ελληνικής Κοινότητας της Δυτικής Αυστραλίας που ιδρύθηκε και λειτούργησε εκεί ένδεκα χρόνια αργότερα (1922). Με γενναιόδωρες προσφορές και δωρεές κληροδοτημάτων τέθηκαν οι βάσεις για μια ισχυρή Κοινότητα. Η στενή αρχικά συνεργασία με τον εφημέριο των Ορθοδόξων Αρχιμ. Γερμανό Ηλιού, οι αγαστές σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ των Καστελλοριζίων και του μεγάλου αριθμού των Μακεδόνων εποίκων που άρχισαν να καταφθάνουν εκεί από

το 1924, συντέλεσαν να αναπτυχθεί ποικίλη δράση στους χώρους της εκπαίδευσης, αθλητισμού, χορωδίας και νεολαίας. Η ύπαρξη εκεί φωτισμένων ηγετών και το γεγονός ότι, εξαιτίας της απόστασης, η εκκλησιαστική εκτροπή δεν κατέλαβε τον Ελληνισμό της Πέρθης, είχαν ως συνέπεια να λειτουργήσουν θετικά οι δομές της κοινοτικής οργάνωσης. Η *Ελληνική Κοινότητα Δυτικής Αυστραλίας* ιδρύθηκε το 1923, αποτελούμενη αποκλειστικά σχεδόν από Καστελλοριζίους και ορισμένους Μυηλιναίους. Πρωταρχικό μέλημα της Κοινότητας ήταν η ανέγερση του Ελληνικού Κέντρου, σε οικόπεδο που παρεχώρησε η Καστελλοριζιακή Αδελφότητα επί προεδρίας του Α. Αυγουσή το 1925, όπου στεγάσθηκε προσωρινά το απογευματινό σχολείο που είχε ιδρύσει από ετών ο Αρχιμ. Γερμανός και εκκλησιαζόταν η παροικία. Η οικονομική κρίση καθυστέρησε την ανέγερση του ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, τα εγκαίνια του οποίου τελέσθηκαν από το Μητροπολίτη Τιμόθεο το 1937. Οι σχέσεις της ομογένειας με τη μείζονα αυστραλιανή κοινή γνώμη και την πολιτική και εκκλησιαστική εξουσία της Πολιτείας, κρατήθηκαν ήπιες και εναρμονισμένες, ενώ αξιολάτρευτοι θεωρούνταν οι Έλληνες πριν και μετά τα δύσκολα πρώτα χρόνια του κατατρογμού (Τάμης, 1994). Από το 1918 λειτουργούσε οργανωμένος όμιλος νέων με το όνομα Ελληνική Ένωση Δ.Α., με στόχο την πρόσβαση στη μείζονα αυστραλιανή παροικία, την αγαθοεργία, την προσφορά στους αναξιοπαθόντες και τη συντήρηση της Εσπερινής Ελληνικής Σχολής, ο *Πιττακός*. Το 1930 ιδρύθηκε από τον Καστοριανό Ζήση Νολλίδη και λειτούργησε με επιτυχία ο *Ελληνομακεδονικός Σύλλογος ο Μέγας Αλέξανδρος*. Οι οργανωμένοι Μακεδόνες ενίσχυσαν σε μόνιμη βάση το ελληνικό σχολείο, βοήθησαν στους εθνικούς και φιλανθρωπικούς στόχους της Κοινότητας και συνέδραμαν στην ανέγερση του ναού με προσωπική συνεισφορά και έσοδα που συγκέντρωναν από θεατρικές παραστάσεις και εκδηλώσεις. Στην Πέρθη λειτούργησε, με προσφορά στο χώρο του αθλητισμού και την ψυχαγωγία των εποίκων, ο Ελληνοπροοδευτικός Σύλλογος Αθηνά που αποτελούνταν από αυστραλογεννημένους νέους.

Η Δυτική Αυστραλία προσέλκυσε μέχρι το 1925 τους περισσότερους εποίκους των Αντίποδων μετά το Σύδνεϊ. Φυσιολογικά, λοιπόν, δημιουργήθηκαν οργανωμένες παροικίες στις πρωτεύουσες της επαρχίας όπου απασχολούνταν ο μεγαλύτερος αριθμός των πρωτοπόρων μεταναστών. Έλληνες εγκαταστάθηκαν στην πόλη Bumbury από το 1905, όπου ιδρύθηκε η Ελληνική Ένωση, ενώ εκατοντάδες νησιώτες και Μακεδόνες έποικοι διασκορπίστηκαν στις καπνοφυτίες της κομόπολης Manjimup και τα υλοτομικά κέντρα του Greenbushes, Bridgetown, Nyamup και στο Geraldton. Στα απέραντα χρυσορυχεία των πόλεων Kalgoorlie και Boulder βρέθηκαν οι πρωτοπόροι νησιώτες έποικοι πριν από το 1894, όπου οργάνωσαν την εμπορική οικονομία της περιοχής με τα καταστήματα που άνοιξαν και διατήρησαν, παρά τους φυλετικούς ξεσηκωμούς των αγγλοκελών εναντίον τους το 1929 (Τάμης, 1994 και 1997).

Μικρή και πολιτικά ασήμαντη παρέμεινε η ελληνική παροικία της Αδελαΐδας μέχρι και την ενθρόνιση του τρίτου Μητροπολίτη Αυστραλίας Θεοφύλακτου Παπαθανασόπουλου. Μέχρι το 1923, ο Ελληνισμός της **Νοτίου Αυστραλίας** ήταν ελάχιστος. Τέσσερις οικογένειες και 30 άτομα στην Αδελαΐδα και 40 εργάτες στην παραθαλάσσια κομόπολη του Port Pirie που εργάζονταν στο αναλυτήριο Smelter των μεταλλείων της

πόλης Broken Hill. Από το 1924, ο πληθυσμός των εποίκων του Port Pirie, που βρίσκεται 250 χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Αδελαΐδας, αυξήθηκε γεωμετρικά ξεπερνώντας τα 1.200 άτομα. Η απότομη αύξηση του αριθμού των Ελλήνων εποίκων, οφειλόταν αποκλειστικά στις μεγάλες προσλήψεις εργατών που διαφήμιζε σ' ολόκληρη τη χώρα η διοίκηση των μεταλλείων του Broken Hill. Την κωμόπολη επισκέφθηκε, με την άφιξή του στην Αυστραλία, ο πρώτος Μητροπολίτης Χριστόφορος, ο οποίος και ενθάρρυνε τους εκεί εποίκους να συμπήξουν την πρώτη Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα της Νοτίου Αυστραλίας. Ιδρύθηκε και λειτούργησε εκεί ο ξύλινος ναΐσκος τιμώμενος στο όνομα του Αγίου Γεωργίου εντός του περιβόλου της Αγγλικανικής Εκκλησίας στημένος σε πασσάλους. Ούτε ο Μητροπολίτης ούτε όμως και οι έποικοι είχαν υπολογίσει ότι ο πληθυσμός αυτός ουσιαστικά ήταν φερέοικος, για το ενδεχόμενο της απόλυσής τους από το μοναδικό εργοστάσιο που απασχολούσε ολόκληρο τον πληθυσμό. Πραγματικά το 1929 η σοβούσα οικονομική κρίση οδήγησε σε μαζικές απολύσεις των εργατών από τα χυτήρια του Port Pirie, και σε παρακμή την τοπική κοινότητα αφού τα περισσότερα μέλη της αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν στην Αδελαΐδα και σ' άλλες πόλεις των Ανατολικών Πολιτειών.

Στις 5 Οκτωβρίου 1930, 30 περίπου Έλληνες συγκεντρώθηκαν στο Panhellenion Club, 122 Hindley Street της Αδελαΐδας και εξέλεξαν εφορευτική επιτροπή με αποκλειστική ευθύνη να διενεργήσει εκλογές για την ανάδειξη του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου. Οι σύνεδροι εξέλεξαν Πρόεδρο της Εφορευτικής Επιτροπής τον επιχειρηματία Κωνσταντίνο Κάβουρα. Δεκαπέντε μέρες αργότερα (19 Οκτωβρίου 1930) διεξήχθησαν εκλογές με την καθολική σχεδόν συμμετοχή των ενηλίκων ανδρών (περίπου 100) και επανεξέλεξαν τον Κ. Κάβουρα ως πρώτο Πρόεδρο της *Ελληνικής Κοινότητας Νοτίου Αυστραλίας*.

Ο ιδιόμορφος κληρικός Γερμανός Ηλιού, που αποτελούσε ουσιαστικά και το ληξιαρχείο της ελληνικής παροικίας, παρουσιάζει την παρακμή που κυριαρχούσε σ' όλες τις εκφάνσεις της παροικιακής ζωής της Αδελαΐδας και χαρακτηρίζει την Κοινότητα, τρία χρόνια μετά την ίδρυση της, ως ένα «σωματείο» χωρίς προορισμό, ηγεσία και λειτουργία. Ιδού πώς περιγράφει τα κρατούντα στην ελληνική παροικία της Αδελαΐδας, τον Απρίλιο του 1933, προς το Υπουργείο Εξωτερικών:

«Η παροικία της Αδελαΐδος ουδέν ίδρυμα κέκτηται ούτε θρησκευτικόν, ούτε φιλανθρωπικόν, ούτε εκπαιδευτικόν, εκτός ιδιωτικών τινών παραδόσεων των ελληνικών γραμματίων εις τινας οικογένειας υπό της δίδος Ευφροσύνης Ι. Κολόμβου. Αι τελεταί και λειτουργίαι τελούνται εις αίθουσαν υπό ενοίκιον. Περιουσία κοινοτική ουδόλωσ υπάρχη. Σωματεία εν Αδελαΐδι υπάρχουσιν ο Σύλλογος Απόλλων εν διαλύσει, υφιστάμενος μόνον δια το μικρόν του κεφάλαιον εις τινα των ενταύθα τραπεζών. Η Καστελλοριζιακή Αδελφότης και το Σωματείον υπό την επωνυμίαν Ελληνική Ορθόδοξος Κοινότης Αδελαΐδος άνευ τακτικών μελών, άνευ πόρων εκτός τινών των ομογενών βιοποριστών αποτελούντων ως Συμβούλιον άνευ διευθύνσεως των Κοινών.

Εις το εσωτερικόν υπάρχουσι τινές ελληνικαί οικογένειαι ως εις Wirrabara έξι οικογένειαι αι τέσσερις εις φάρμας και αι δύο εις άλλας εργασίας, εις Port Augusta 30 οικο-

γένειαι, τρεις εχόντων κακαστήματα και ως 10 ατόμων εργαζομένων εις τας αλυκάς. Εις West Coast περί τας 15 οικογενείας αλιέων και περί τους 50 ομογενείς εργαζομένους ως εργάται εις διάφορα χωρία της Νοτίου Αυστραλίας, ώστε ο ελληνισμός σχεδόν να συμποσούται μέχρι 650 και ίσως και άνω».

(Αναφορά Αρχιμ. Γερμανού Ηλιού προς ΥΠΕΞ, 24 Απριλίου 1933, ΔΑΠΛΑ).

Η νεοϊδρυθείσα Κοινότητα δεν κατάφερε να συνεργασθεί με τον εφημέριο των Ορθοδόξων της Αδελαΐδας, Αρχιμ. Γερμανό Ηλιού, ο οποίος είχε μετατεθεί από την Πέροθη. Ο αρχιμανδρίτης αυτός θεωρούσε τον κληρικό ως τη βάση του εκκλησιασματος και την Κοινότητα ως ένα απλό σωματείο της παροικίας χωρίς συλλογικότητα. Επιπλέον, ο μικρός και διασκορπισμένος αριθμός των εποίκων δεν βοηθούσε στη σύσταση ενός ισχυρού φορέα λαϊκής εξουσίας. Με αφορμή τη δεύτερη επίσκεψή του στην Αδελαΐδα στις αρχές του 1933, ο Τιμόθεος είχε ήδη συζητήσει την αγορά οικοπέδου και την ανέγερση ναού με τους προεστούς της Κοινότητας. Προς το σκοπό αυτό άρχισε ερανική εκστρατεία στη Νότιο Αυστραλία, με τη συμμετοχή των Ελλήνων από την ακριτική περιοχή του Thevenard, 900 περίπου χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Αδελαΐδας μέχρι και το Broken Hill. Το οικόπεδο αγοράσθηκε το 1936 και το Νοέμβριο του 1937 τέθηκε ο θεμέλιος λίθος του ναού των Ταξιαρχών από το Μητροπολίτη και το Γενικό Πρόξενο της Ελλάδας και στενό συνεργάτη του Τιμοθέου, Ιωάννη Κοκοτάκη. Τα θυρανοίξια του έλαβαν χώρα το Μάρτιο του 1938, επί προεδρίας του Μιχάλη Καμπούρη μέσα σε μια ατμόσφαιρα γενικής ευφορίας. Η ίδρυση του ναού αποτέλεσε κίνητρο δραστηριοποίησης των λαϊκών γύρω από την Κοινότητα. Μέχρι την εποχή εκείνη ακόμη και οι συνεδριάσεις συγκαλούνταν σε λέσχες και κατοικίες των προκρίτων. Η ίδρυση του ναού ενίσχυσε και τη θέση του Μητροπολίτη, διοικητικά και οικονομικά. Η εξάρτηση της Κοινότητας από τη Μητρόπολη ήταν πλέον αδιαφιλονίκητη.

Η δράση της Κοινότητας μέχρι και το τέλος της ποιμαντορίας του Τιμοθέου (1947) δεν έχει να παρουσιάσει κάτι το αξιόλογο. Περιορίσθηκε στην εκκλησιαστική διακονία των Ορθοδόξων, σε αλτρουιστικό πρόγραμμα περιορισμένης εμβέλειας, στην εξυπηρέτηση των εκκλησιαστικών αναγκών των Ελλήνων της υπαίθρου, ιδιαίτερα μετά το 1943. Σημαντική ήταν η προσφορά της Κοινότητας προς τους πολεμοπαθείς της Ελλάδας. Έλαβε μέρος στον Παναυστραλιανό Έρανο που οργάνωσε ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας, Αιμ. Βρυζάκης, παρά τις πρώτες δυσκολίες που προκάλεσαν ενδοκοινοτικές έριδες. Η Ελληνική Κοινότητα της Αδελαΐδος διατήρησε εναρμονισμένες σχέσεις με τη Μητρόπολη καθ' όλη τη διάρκεια της ποιμαντορίας του Τιμοθέου. Η οικονομική άνθιση της δεκαετίας του 1940 και η μαζική μετανάστευση γυναικόπαιδων στα τέλη της δεκαετίας, ιδιαίτερα εξαιτίας του Εμφυλίου Πολέμου, συνέβαλαν στην αύξηση του γοήτρου της Κοινότητας και στην οικονομική της επάρκεια.

Μικρός σχετικά αριθμός πρωτοπόρων εποίκων οδηγήθηκε στην αχανή Πολιτεία της **Κουησλάνδης** και ειδικότερα στη **Βρισβάνη**. Το 1913 ιδρύθηκε και λειτούργησε εκεί ο πρώτος ελληνικός Οργανισμός της Κουησλάνδης με την επωνυμία *Queensland Hellenic Association* (*Ελληνικός Σύνδεσμος Κουησλάνδης*). Το 1924 μετά τους περιορισμούς στη μετανάστευση που επέβαλε η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση αρκετές εκατοντάδες Μακεδόνων εποίκων, που περιφέρονταν άνεργοι στους δρόμους της Μελβούρνης και της Πέροθης, μεταφέρθηκαν, με πρόνοια του επίτιμου Προξένου της Ελλάδας Χρήστου Φρυλιγκου, στα τε-

ράστια αγροκτήματα, βαμβακοφυτείες και καπνοκαλλιέργειες της βόρειας Κουησλάνδης και στις φυτείες του ζαχαροκάλαμου, που αποτελούσαν μέχρι τότε ειδικότητα εργασίας των Μαλτέζων και Ιταλών μεταναστών. Ενώ η άφιξη του πρώτου Έλληνα εποίκου στη Βρισβάνη χρονολογείται στα 1860, η *Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα της Βρισβάνης* άρχισε να γράφει μέλη απ' το Μάρτιο του 1928. Δωκεκανήσιοι και Τσιριγιώτες εποίκησαν την πόλη στις αρχές του εικοστού αιώνα σε μεγάλους αριθμούς. Οι περισσότεροι είχαν δικιά τους μικροκαταστήματα, ψαράδικα, εστιατόρια, μικρές επιχειρήσεις με εισαγωγές προϊόντων από την Ελλάδα. Το 1929 έγιναν τα θυρανοίξια του ναού του Αγίου Γεωργίου παρουσία του Γενικού Προξένου της Κουησλάνδης Χρήστου Φρυλιγκου. Αργότερα αγοράστηκε μεγάλο οικόπεδο και αναγέρθηκε περικαλλής ναός στην οδό Edmondstone, South Brisbane και δίπλα το Hellenic House, το οποίο στέγαζε λέσχη, εστιατόριο, βιβλιοθήκη και το γραφείο του πρώτου εφημερίου των Ορθόδοξων Αρχιμ. Νίκωνα Πατρινάκου.

Στην τροπική ζώνη, με επίκεντρο την πόλη Innisfail, είχαν εγκατασταθεί από το 1910 διακόσοι περίπου νησιώτες, οι οποίοι, οργανώθηκαν το 1925 σε κοινότητα, για τις εκκλησιαστικές ανάγκες της οποίας ο Μητροπολίτης Τιμόθεος στη συνέχεια (1933), διόρισε ως πρώτο εφημέριο και δάσκαλο το Ροδίτη δημοδιδάσκαλο Ηλία Κωτιάδη, τον οποίον είχε χειροτονήσει ο πρώτος Μητροπολίτης Χριστόφορος το Φεβρουάριο του 1928. Η πρώτη συνέλευση των Ελλήνων και των πέριξ κωμοπόλεων και χωριών είχε αποφασίσει την ίδρυση του Συλλόγου Ελλήνων Βορείου Κουησλάνδης και έθεσε ως στόχο την ίδρυση ναού και ελληνικού σχολείου. Ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου αποπερατώθηκε το 1934 και τα θυρανοίξια ευλογήθηκαν από το Μητροπολίτη Τιμόθεο και τον Γ. Πρόξeno της Ελλάδας, Ι. Κοκοτάκη. Η ελληνική ομογένεια της αγροτικής Βόρειας Κουησλάνδης εποίκησε την επαρχιακή πόλη του Townsville μαζί με τα 1935. Οι περισσότεροι έποικοι εργάζονταν στις φυτείες ζαχαροκάλαμου και μπανάνας από τις αρχές του 1920. Με την εγκατάστασή τους στο Townsville διορίστηκε ιερέας ο Οικονόμος Γ. Κατέρης, για να ασκεί διακονία, να διδάσκει ελληνικά στα Ελληνόπουλα που συγκεντρώνονταν σε αγροτικούς συνδικισμούς και να λειτουργήσει στο ναό των Αγίων Θεοδώρων που έκτιζε η τοπική κοινότητα. Ο ναός τελικά αποπερατώθηκε το 1947. Οι λειτουργίες της Ορθόδοξης Εκκλησίας τελούνταν στο ναό των Αγγλικανών, τον οποίο ευγενώς είχαν παραχωρήσει από το 1928.

Η ιδιομορφία της Κουησλάνδης ήταν ότι καθ' όλη τη διάρκεια της ελληνικής εποίκισης στην Πολιτεία αυτή, ακόμη και στη μεταπολεμική περίοδο, ο μισός αριθμός των εποίκων διέμενε εκτός της μητροπολιτικής περιοχής της Βρισβάνης. Έτσι ενώ μέσα στην πρωτεύουσα δρούσαν διάφορες τάσεις τοπικιστικές και πρυτάνευε έντονα η επιρροή που ασκούσε στην κοινοτική ζωή η δυναστεία των Φρυλιγκων, οι διαφορές ήταν εφήμερες και δεν είχαν ούτε την ένταση ούτε και τη δύναμη να μετατραπούν σε διχαστασία. Ας σημειωθεί ότι από τους οκτώ μόνον ναούς, που ιδρύθηκαν και λειτούργησαν στην Αυστραλία μέχρι και τον τερματισμό της προπολεμικής μετανάστευσης (1947), οι τρεις ιδρύθηκαν και λειτουργούσαν στην Κουησλάνδη («Άγιος Γεώργιος», Βρισβάνη, 1929, «Κοίμηση της Θεοτόκου», Innisfail, 1934, «Άγιοι Θεόδωροι», Townsville, 1947).

Αν και ο πρώτος Έλληνας έφθασε στην **Τασμάνια** το 1860, ελάχιστοι Έλληνες από τα Κύθηρα εγκαταστάθηκαν εκεί πριν από την ποιμαντορία του Θεοφύλακτου (1947-1957), επομέ-

ως ήταν φυσιολογικό, που δεν ιδρύθηκε οργανωμένη Κοινότητα πριν από το 1953. Ο τσιριγώτης Γρηγόριος Κασσιμάτης μετανάστευσε στην Αυστραλία το 1905 και μετά από επτά χρόνια παραμονής στην Κουησλάνδη, όπου εμπορεύθηκε φρούτα, εγκαταστάθηκε στο Hobart ανοίγοντας με το συντοπίτη του Πέτρο Γαλάνη το Britannia Café. Ο πατέρας του Γεώργιος είχε μεταναστεύσει στο Σύδνεϋ το 1891. Μέχρι το 1924, ο Γρηγόριος Κασσιμάτης είχε θέσει τις βάσεις μιας πρωτότυπης για το νησί βιομηχανίας. Αγόραζε μεγάλες ποσότητες αστακών και στη συνέχεια τους συσκεύαζε και τους εξήγαγε στο Σύδνεϋ. Το εξαγωγικό αλιευτικό εμπόριο επέφερε μεγάλα κέρδη στο Γρηγόριο και στα αδέρφια του Αντώνιο και Βασίλειο που συμμετείχαν ως συνέταιροι. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, οι αδελφοί Κασσιμάτη συντηρούσαν σε μόνιμη βάση πάνω από 200 Αυστραλούς άπορους, ενώ τροφοδοτούσαν με γάλα και τυρί όλα τα σχολεία της Τασμανίας, για να σιτίζονται οι μαθητές. Στη διάρκεια του πολέμου οι επιχειρήσεις των αδελφών Κασσιμάτη επιχορηγούσαν σε μηνιαία βάση τον Αυστραλιανό Ερυθρό Σταυρό, ενώ σε χιλιάδες λίρες ανέρχεται η βοήθεια που απέστειλαν στους πολεμοπαθείς της Ελλάδας. Το Νοέμβριο του 1940 οι αδελφοί Κασσιμάτη ενεργοποίησαν την Κυβερνήτρια της Τασμανίας Lady Cowrie, τον Πρωθυπουργό και το Δήμαρχο Sir Ernest Clark να διεξάγουν έρανο υπέρ των αγωνιζόμενων Ελλήνων στρατιωτών σε ολόκληρη την Τασμάνια και όρισαν ειδική ημέρα Greek Appeal Day (23 Δεκεμβρίου 1940). Κυκλοφόρησαν αφίσες σ' όλες τις πόλεις και χιλιάδες προκηρύξεις στα καταστήματα που καλούσαν τους Αυστραλούς να προσφέρουν γενναιώδωρα υπέρ των γενναίως πολεμούντων Ελλήνων. Οι αδελφοί Κασσιμάτη ανέγειραν πλήρες γηροκομείο και νοσοκομείο στο νησί τους, ενώ δώρισαν στην ελληνική παροικία του Hobart τα οικοπέδα επί των οποίων κτίσθηκαν ο Ναός του Αγίου Γεωργίου και η Λέσχη της Κοινότητας. Μέχρι το 1931 οι μόνοι άλλοι Έλληνες της Τασμανίας ήταν ο Γεώργιος Χάρος, οι αδελφές του Κατερίνα και Μάντη, το ζεύγος Ι. Φλάσκα που ήρθε στο νησί το 1922, οι αδελφοί Syd και Γρηγόριος Κασσιμάτη, ενώ στο Launceston ζούσε ο Αθανάσιος Καπαράτος. Ο Γ. Χάρος, του οποίου οι αδελφές Κατερίνα και Μάντη παντρεύτηκαν τους αδελφούς Γρηγόριο και Αντώνιο Κασσιμάτη, εποίκισε το νησί το 1931 ανοίγοντας το Green Gate Milk Shop και το εργοστάσιο παραγωγής βραστήρων καφέ Haros Boiler Factory τους οποίους εφεύρε και κατασκεύαζε μόνος του.

Έλληνες έποικοι δεν εμφανίσθηκαν στη **Βόρειο Αυστραλία** πριν από τους Βαλκανικούς Πολέμους. Μικρός αριθμός Καστελλοριζίων έφθασε στο **Darwin** το 1913 και εγκαταστάθηκε εκεί πριν απ' την άφιξη Καλύμνιων που αρχικά επιδόθηκαν στο επικίνδυνο επάγγελμα της αλιείας των μαργαριταριών.

Η εκπαιδευτική δραστηριότητα των Κοινοτήτων στα πρώτα πενήντα χρόνια της οργανωμένης εποίκισης της Αυστραλίας κρίνεται ως περιορισμένη και ανεπαρκής εξαιτίας των δημογραφικών περιορισμών και της φύσης της μετανάστευσης. Η μετανάστευση παρέμεινε αμιγώς ανδροκρατική μέχρι το 1949. Ελάχιστος, συγκριτικά, ήταν ο αριθμός των οικογενειών ενώ η συγκέντρωση των Ελλήνων στα μεγάλα αστικά κέντρα άρχισε μετά το 1935. Οι παράγοντες αυτοί δεν επέτρεψαν τη λειτουργία οργανωμένων σχολείων με εξαίρεση την Πέρθη, όπου από το 1929 προσέφερε τις υπηρεσίες του αποσπασμένου εκεί εκπαιδευτικός από την Ελλάδα, τον μισθό του οποίου, σε πλήρη ισοτιμία με αυτόν του εφημερίου, κατέβαλε η Κοινότητα. Η κατάσταση ήταν απελπιστική στην Αδελαΐδα, όπου σχολείο λειτούρ-

γηση συστηματικά μετά το 1936. Στη Μελβούρνη η Κοινότητα δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις οργάνωσης σχολείου μέχρι και τη δεκαετία του 1950. Η γενναιοδωρία των εθνοτοπικών οργανισμών, η φιλοτιμία ιδιωτών, κυρίως επιχειρηματιών, η ευσυνειδησία των διδασκόντων και η αγωνία των γονέων είχε ως αποτέλεσμα να υπολειπεται, μεταφερόμενο από τα πατάκια εστιατορίων σε ανοίκιαστες αίθουσες, το απογευματινό σχολείο, του οποίου η λειτουργία διακοπτόταν ανάλογα με την οικονομική κατάσταση και την όποια παραταξιακή διχοστασία. Το 1929, ο αναπληρωτής Πρόξενος στη Μελβούρνη, δικηγόρος Ανδρέας Νικολαΐδης είχε ιδρύσει την Εκπαιδευτική Επιτροπή που είχε ως προσωρινό αποτέλεσμα να λειτουργήσει με συνέπεια το σχολείο μέχρι και το 1935. Η απρόσκοπτη λειτουργία του μετά εξαρτήθηκε από τη φιλοτιμία της διευθύντριας Αλεξάνδρας Βραχνά, του εφημέριου της Μελβούρνης Θεοφύλακτου, και των προκρίτων των εθνοτοπικών οργανισμών που προκειμένου να επιβάλουν τις απόψεις τους συχνά επέσειαν ως απειλή τη διακοπή οικονομικής βοήθειας προς το σχολείο. Η Κοινότητα επιχείρησε δύο φορές να θέσει το σχολείο υπό την κηδεμονία της χωρίς επιτυχία.

Αντίθετα, στο Σίδνεϋ λειτούργησε μεθοδευμένα η εκπαιδευτική πρόνοια, ίσως εξαιτίας του ανταγωνισμού που προέκυψε μεταξύ της Κοινότητας και του Συμβουλίου του καθηδρικού ναού της Αγίας Σοφίας. Ιδρύθηκαν και λειτούργησαν δύο σχολεία, τα οποία και χρησιμοποιήθηκαν ως βάσεις πολιτικής δύναμης από τα εκάστοτε Συμβούλια στις διενέξεις και τη διχοστασία τους, επειδή οι γονείς των παιδιών ήταν ενταγμένοι υποστηρικτές της μιας ή της άλλης φατριάς.

Ο Μυτιληνός Ευστράτιος Βελής εξέδωσε στη Μελβούρνη το Νοέμβριο του 1912 την πρώτη ελληνική εφημερίδα με το όνομα *Αυστραλία*. Η έκδοσή της συνεχίστηκε απρόσκοπτα μέχρι το 1923, οπότε και αγοράστηκε από τον εφημέριο της ελληνικής Κοινότητας του Σίδνεϋ, Δημήτριο Μαρινάκη και τον αδελφό του Νικόλαο. Οι αδελφοί Μαρινάκη συνέχισαν την έκδοση της παλαιότερης εβδομαδιαίας εφημερίδας της Αυστραλίας με το όνομα *Εθνικόν Βήμα*. Στη διάρκεια του πολέμου η εφημερίδα αγοράστηκε από τον Θάνο Νικολαΐδη. Η εφημερίδα χάραξε συντηρητική πολιτική, υποστήριξε τη μητροπολιτική και αργότερα αρχιεπισκοπική παράταξη, περισσότερο από εμπορική και επαγγελματική σκοπιμότητα παρά από ιδεολογία, και διατήρησε τη δημοτικότητά της εβδομήντα και πλέον χρόνια μετά την έκδοσή της.

Τον Νοέμβριο του 1926 εκδόθηκε στο Σίδνεϋ, με στόχο να υπηρετήσει την κοινοτική ιδέα, η οκτασέλιδη, εβδομαδιαία εφημερίδα *Πανελλήνιος Κήρυξ* από τον Ιωάννη Στίλσο και Γεώργιο Μαρσέλλο. Η νέα εφημερίδα από την πρώτη έκδοση στράφηκε εναντίον του Μητροπολίτη Χριστόφορου και χάραξε αντιπολιτευτική γραμμή προς το *Εθνικό Βήμα*. Το 1931, η εφημερίδα αγοράστηκε από τους Δημήτριο Λάλα και Αλέξανδρο Γρίβα και χαράχθηκε ηπιότερη πολιτική χωρίς όμως παρεκκλίσεις. Έτσι, ενώ υποστήριξε το Μητροπολίτη Τιμόθεο και την πολιτική του δεν έτρεφε επιείκεια για το ιερατείο. Ο *Πανελλήνιος Κήρυξ* καθιερώθηκε ως η δημοκρατική εφημερίδα του Ελληνισμού της Αυστραλίας, υποστήριξε με πείσμα τον Κοινοτικό θεσμό, εισηγήθηκε την ίδρυση ομοσπονδίας Κοινοτήτων, για να περιορισθεί και να συγκρατηθεί η εξουσία της Μητρόπολης, έριξε το σύνθημα της λειτουργίας Παγκοινοτικού Συμβουλίου και γενικά ποδηγέτησε την ηγεσία της Κοινότητας του Σίδνεϋ. Το 1936, ο Ι.Χ. Παναγιωτόπουλος εξέδωσε στη Μελβούρνη

την πλέον συντηρητική εφημερίδα του Ελληνισμού με το όνομα *Φως*, η οποία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στα κοινοτικά πράγματα της Μελβούρνης. Το μηνιαίο εικονογραφημένο περιοδικό *Οικογένεια* ίδρυσε στη Μελβούρνη ο Γ. Γιαννόπουλος το 1946, το οποίο γνώρισε μακρόπνοη διάρκεια. Εκδόθηκαν κι άλλες εφημερίδες είτε για να υπηρετήσουν εφήμερα μια κατάσταση είτε για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις κάποιου πρόχειρου συνασπισμού, αλλά διέκοψαν την έκδοσή τους εξαιτίας οικονομικών δυσχερειών. Το 1934, ο Όμηρος Ρήγας ήρθε από το Σύδνεϋ στην Αδελαΐδα και εξέδωσε εκεί τη ριζοσπαστική εβδομαδιαία εφημερίδα *Φάρος* με καθαρά αντιεκκλησιαστική και αντιπροξενική πολιτική. Διέκοψε την έκδοση τρία χρόνια αργότερα. Η εφημερίδα *Εθνική Σάλπιγξ* εκδόθηκε πρόσκαιρα στη Μελβούρνη το 1924 από το Νικόλαο Κολιό και ελεγχόταν από τον εφήμερο τον Ορθοδόξω της Μελβούρνης Αρχιμ. Ειρηναίο Κασσιμάτη.

Έντονη υπήρξε η θεατρική παρουσία των Ελλήνων σ' όλες τις Πολιτείες της Αυστραλίας. Ο Ιθακήσιος Χαράλαμπος Φλωριάς, που διευθύνει το Bobs Café στο Flinders Street της Μελβούρνης, ήταν ο πρώτος ηθοποιός της παροικίας που συμμετείχε σε αυστραλιανή θεατρική παράσταση το 1916. Την καλλιτεχνική ανέλιξη συνόδευε πάντα κάποια φιλανθρωπική σκοπιμότητα. Το 1919, ιδρύθηκε στο Σύδνεϋ η Ελληνική Φιλοδραματική Εταιρεία και ανέπτυξε αξιόλογη δράση βοηθώντας παράλληλα ερανικές προσπάθειες της παροικίας που στόχευαν στην οικονομική ενίσχυση των πολεμόπληκτων της Ελλάδας. Το 1922, ήλθε στην Αυστραλία ο Ελληνικός Θίασος Νέξερ, Ποφάντη, Κουρουκλή και έδωσε σειρά παραστάσεων στο Σύδνεϋ καθώς επίσης και την Τραγωδία Οιδίπους Τύραννος στο Ωδείο του Σύδνεϋ. Το 1936 ο Γ. Παϊτζής ίδρυσε τον *Ελληνικό Θίασο Αυστραλίας* που διέθετε και δική του ορχήστρα, διευθυντής της οποίας ήταν ο Ο. Παλμήστρας. Ο θίασος αυτός συνεργάστηκε με αυστραλιανά θεατρικά συγκροτήματα και απέσπασε βραβεία για την αξιόλογη συμβολή του. Το 1936, ο θίασος ανέβασε το έργο του Frank King Carrion Crow και πήρε το πρώτο βραβείο από τη διοργάνωση θεατρικών αγώνων που επιμελήθηκε η Williamson Theatrical Company στο Σύδνεϋ. Πρόχειροι θίασοι και εφήμεροι θεατρικοί όμιλοι ιδρύθηκαν μετά το 1932 στη Μελβούρνη και στην Πέρθη ανεβάζοντας έργα Ελλήνων και ξένων θεατρικών συγγραφέων. Ιδιαίτερη θεατρική και κινηματογραφική κίνηση σημειώθηκε στη Μελβούρνη από το 1924 δημιουργώντας μακρόπνοη παράδοση με περιοδεύοντες θιάσους από το 1934 και συμβάλλοντας στην καλλιτεχνική κίνηση του Ελληνισμού της Αυστραλίας. Οι σχέσεις των Ελλήνων με την κυρίαρχη ομάδα των Αγγλοκελών επηρεάστηκαν από διάφορους παράγοντες, όπως προκύπτει από τις αναλύσεις που ακολουθούν.

Η πρώτη Ελληνίδα που εποίκισε την Αυστραλία ήταν η σύζυγος ενός Ιρλανδού αξιωματικού που διορίστηκε με το Τάγμα του στη βρετανική αποικία της Ν.Ν.Ο. το 1835. Ήταν η Αικατερίνη Πλέσσα, την οποία παντρεύτηκε ο Ταγματάρχης James Henry Crummer. Η Αικατερίνη ακολούθησε τον σύζυγό της στις πόλεις Newcastle και Port Macquarie για να ζήσει τελικά στο Σύδνεϋ, όπου πέθανε το 1907 σε ηλικία 97 ετών. Ελληνίδα ήταν και η σύζυγος του πρώτου Κυβερνήτη της Κουησλάνδης, Αδαμαντία Ρόμα, η οποία διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην εποίκηση των Βρετανών και προς τιμή της η αυστραλιανή Κυβέρνηση ονόμασε μεγάλο ποταμό της χώρας και κεντρικότατο δρόμο της πόλης της Βρισβάνης. Η πρώτη συλλογική παρουσία Ελληνίδων εμφανίζεται στα 1913 στη Βρισβάνη με την ίδρυση

Επιτροπής για τη συγκέντρωση χρημάτων υπέρ των Ελλήνων αναπήρων των Βαλκανικών Πολέμων. Σύλλογοι Ελληνίδων οργανώθηκαν μετά το 1926 στο Σύδνεϋ, στη Μελβούρνη και στην Πέρθη με εθνικούς και φιλανθρωπικούς στόχους, ενώ στις Φιλόπτωχες και Αγαθοεργούς Ενώσεις γυναικών ουσιαστικά οφείλεται η ανέγερση ναών και διατήρηση του φιλανθρωπικού έργου των Κοινοτήτων μετά το 1958.

Στα δύσκολα χρόνια της εποίκησης (1895-1935), οι Έλληνες διατήρησαν καλό όνομα και απέσπασαν την ανοχή της αυστραλιανής κοινωνίας. Παρά τη συμβολή τους σε εκδηλώσεις αγαθοεργίας και εράνους υπέρ του αυστραλιανού στρατού, των νοσοκομείων της χώρας, ανάπηρων παιδιών, τις γενναίες χορηγίες των Ελλήνων επιχειρηματιών σε σχολεία και ευαγή ιδρύματα της χώρας και το κυριότερο τη γενικότερη διαγωγή τους ως νομοταγών και φιλήσυχων πολιτών, δεν έγιναν αποδεκτοί με σεβασμό. Η ανοχή των βρετανικής καταγωγής εποίκων της χώρας απέναντι στους Έλληνες αυξήθηκε μετά την είσοδο της Ελλάδας στο Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Η ιστορία αυτή των σχέσεων ανοχής διακόπτονταν συχνά τότε με εξεγέρσεις των Αγγλοκελών εναντίον ανυπεράσπιστων καταστηματαρχών, τότε με κυβερνητικές εκθέσεις που περιέγραφαν υποτιμητικά τους Έλληνες. Τον Ιούνιο του 1916, η Κρατική Υπηρεσία Πληροφοριών της χώρας με έδρα τη Μελβούρνη διεξήγαγε μυστική έρευνα και φακέλωσε όλους τους Έλληνες εποίκους της Αυστραλίας επειδή η Ελλάδα καθυστερούσε την είσοδό της στον πόλεμο με το μέρος των συμμάχων, εξαιτίας του γερμανόφιλου βασιλιά Κωνσταντίνου. Η Ελλάδα κηρύχθηκε προσωρινά εχθρική χώρα, καταγράφηκαν τα ονόματα και οι διευθύνσεις των εποίκων, η απόσταση της κατοικίας τους από την πρωτεύουσα της κάθε Πολιτείας καθώς και όλοι οι λειτουργούντες συλλογικοί φορείς της παροικίας. Η έρευνα έδειξε ότι Έλληνες έποικοι ζούσαν διεσπαρμένοι σ' όλες τις πόλεις και τα χωριά της αχανούς Αυστραλίας και κατέληξε ότι παραμένουν αφοσιωμένοι στους συμμάχους, αφού από τα 2200 περίπου άτομα, που καταγράφηκαν μόνον επτά βρέθηκαν γερμανόφιλοι.

Όταν το Δεκέμβριο του 1916 επιχειρήθηκε ανεπιτυχής απόβαση των Αγγλο-Γάλλων στον Πειραιά για να εκθρονίσουν το Βασιλιά και να επαναφέρουν το Βενιζέλο ως Πρωθυπουργό, ο αυστραλιανός τύπος παρουσίασε την προσωρινή νίκη των βασιλικών στρατευμάτων ως «προδοσία» με αποτέλεσμα να ξεσηκωθεί το λαϊκό συναίσθημα εναντίον των Ελλήνων της Αυστραλίας. Συμμορίες νέων, στρατιώτες που επανήλθαν από τον πόλεμο με άδεια και συντηρητικοί Αγγλοκέλτες βιαιοπράγησαν σε βάρος ατόμων και επιτέθηκαν εναντίον ελληνικών καταστημάτων στα μεγάλα αστικά κέντρα, άλλα λεηλάτησαν και πυρπόλησαν και άλλα κατέστρεψαν πριν προλάβει η ανεπαρκής αστυνομική δύναμη να επέμβει. Το 1929, οι Αγγλοκέλτες στις πόλεις με τα τεράστια κοιτάσματα χρυσού Kalgoorlie και Boulder μετά από ένα επεισόδιο μεταξύ ενός Ιταλού ιδιοκτήτη ξενοδοχείου και ενός Αυστραλού που κατέληξε στο θάνατο του δευτέρου, εξεγέθησαν εναντίον των «ξένων», με αποτέλεσμα να πυρπολήσουν δεκάδες καταστήματα και σπίτια Ελλήνων και να τους εξαναγκάσουν να καταφύγουν στην Πέρθη, όπου τους περίμεναν, για να τους προσφέρουν άσυλο οι κοινοτάρχες και Ελληνισμός της πόλης (Τάμης, 1994 και 1997).

Το 1925, δημοσιοποιήθηκε στη Βοισβάνη η Έκθεση Ferry (Ferry Report) η οποία εξέτασε τις επιπτώσεις της μετανάστευσης στον πληθυσμό και την ανάπτυξη της Κουησλάνδης. Τα πο-

οίσματά της κάθε άλλο παρά κολακευτικά κρίθηκαν για τους Έλληνες, γεγονός που ξεσήκωσε την Αγγλικανική Εκκλησία και εξέχουσες προσωπικότητες της χώρας εναντίον της φυλετικής αυτής αναφοράς (Tamis, 1997). Η στάση όμως των Αυστραλών έναντι των Ελλήνων μεταστράφηκε εντελώς μετά τις 28 Οκτωβρίου 1940 και την παρουσία 17.000 περίπου Αυστραλών στρατιωτών στην Ελλάδα μέχρι το Μάιο του 1941. Οργανώθηκαν κοινοί έρανοι και παρελάσεις στους κεντρικούς δρόμους των πόλεων της Αυστραλίας, στις οποίες έπαιρναν μέρος μαθητές και ενήλικες με εθνικές ενδυμασίες και ελληνικές σημαίες. Οι επιστρέφοντες βετεράνοι του Β' Παγκοσμίου Πολέμου εξάλλου, αφηγούνταν ιστορίες αυταπάρησης και αυτοθυσίας Ελλήνων πολιτών, οι οποίοι και το φαγητό στερήθηκαν και τη ζωή μελών της οικογενείας τους έθεσαν σε κίνδυνο για να τους σώσουν από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής.

1.6 Σημαντικότερες σωζόμενες πηγές

Οι σημαντικότερες σωζόμενες πρωτογενείς πηγές για το ιστορικό παρελθόν του Ελληνισμού της Αυστραλίας ταξινομούνται σε γραπτές και προφορικές. Οι πηγές αυτές εντοπίζονται σε κρατικά, εκκλησιαστικά, εκπαιδευτικά, ιδιωτικά και αρχεία εταιρειών και συλλογικών φορέων. Στα αρχεία του ΥΠΕΞ της Ελλάδας βρίσκονται έγγραφα, τα οποία σχετίζονται με την εμφάνιση της Εκκλησίας, τη μετανάστευση, τις διακρατικές σχέσεις, το διορισμό προξένων, κρατικές αποζημιώσεις, τη διακίνηση του εμπορίου και καλύπτουν την περίοδο από το 1880 μέχρι το 1943. Στα Αρχεία των ΥΠΕΞ της Ιταλίας και της Βρετανίας εντοπίζονται ιστορικά δεδομένα που έχουν σχέση με τους Κυπριώτες και Δωκεκανήσιους Έλληνες εποίκους από το 1830 μέχρι το 1963 περίπου. Στα Εθνικά Αρχεία της Αυστραλίας περιέχονται φάκελοι που έχουν σχέση με την εποίκηση, μετανάστευση, οργάνωση των Κοινοτήτων, ενδοκοινοτικές διενέξεις, την εκκλησιαστική εκτροπή, την ακυρότητα των μυστηρίων, την ανεργία, τις σχέσεις Ελλήνων εποίκων προς την Αυστραλιανή κοινωνία. Έχοντας υπόψη τους διυποκειμενικούς περιορισμούς, πολλά δεδομένα εντοπίζονται στα αρχεία των αγγλόφωνων και ελληνόφωνων εφημερίδων (*The Argus, The Age, Sydney Morning Herald, Western Australian, Εθνικόν Βήμα, Πανελλήνιος Κήρυξ, Φως, Φάρος*). Στα Εκκλησιαστικά Αρχεία (Πατριαρχεία Κωνσταντινούπολεως και Ιεροσολύμων, Ι. Ορθόδοξος Αρχιεπισκοπή Αυστραλίας και η Αγγλικανική Εκκλησία στην Αυστραλία) εντοπίζονται έγγραφα, που έχουν σχέση με την εξέλιξη της ιστορίας της Ορθοδοξίας και τις διεκκλησιαστικές σχέσεις. Στα Πανεπιστημιακά Αρχεία (*The Dardalis Archives of the Greek Community, La Trobe University*) φυλάγονται πρωτότυπα έγγραφα κείμενα, επιστολές, χρονικά, νομικές συλλογές, αλληλογραφία, φωτογραφίες, μουσειακό υλικό, εφημερίδες, περιοδικά από το 1888 μέχρι το 1993. Στο Αρχείο Ελληνικής Παροικίας στο R.M.I.T. φυλάγονται περιοδικά, βιβλία, εφημερίδες, έγγραφα κείμενα και κασέτες με αφηγήσεις πρωτοπόρων μεταναστών από το 1919. Στα αρχεία ορισμένων Κοινοτήτων και Συλλόγων με περιορισμένη εθνοτοπική ή πανελλήνια εμβέλεια, φυλάγονται τα Πρακτικά των Δ.Σ. και των Γ.Σ. καθώς και φωτογραφικό υλικό από το 1897. Ορισμένες Ιστορικές Εταιρείες στην Αυστραλία και στην Ελλάδα διατηρούν υλικό που σχετίζεται με ποιμενάρχες, προκρίτους, ευεργέτες του Ελληνισμού της Αυστραλίας. Ο ποιητής Στάθης Ραυτόπουλος από το 1938 συγκεντρώνει υλικό που σχετίζεται με τον Ελληνισμό της Αυστραλίας. Τα Αρχεία Ραυτοπούλου τελικά δωρίθηκαν στο ΕΚΕΜΕ των La Trobe University, το 2001.

Βιβλιογραφικό Σημείωμα

Η επισταμένη και μεθοδική έρευνα και αναζήτηση του ιστορικού παρελθόντος του Ελληνισμού της Αυστραλίας άρχισε το 1963 από τον καθηγητή της Δημογραφίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο της Καμπέρας Prof. Charles A. Price, ο οποίος την ίδια χρονιά εξέδωσε τη μονογραφία του *Southern Europeans in Australia*. Μια δεκαετία αργότερα επιμελήθηκε δεύτερο τόμο με τίτλο *Greeks in Australia*, που εκδόθηκε από το National University Press (1974). Στο βιβλίο αυτό υπάρχει ειδικό κεφάλαιο για την ιστορία των Ελληνικών Κοινοτήτων που έγραψε ο Δρ. Μιχάλης Τσουνής. Ο ίδιος συγγραφέας αργότερα μελέτησε και δημοσίευσε δύο δίγλωσσες μελέτες για τις Κοινότητες της Αδελαΐδας (1990), η δε δεύτερη ως εισαγωγή στο λεύκωμα που κυκλοφόρησε η Κοινότητα Μελβούρνης με αφορμή τα ενενηντάχρονά της (1987).

Εθνοτοπικές μελέτες για τα πρώτα χρόνια της ελληνικής εποίκησης άρχισαν να εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα μετά το 1985. Ο Alan Burns δημοσίευσε το άρθρο «A stroll down Hunter Street: early Greek settlement in Newcastle, NSW» στο βιβλίο *Immigration and Ethnicity in the 1980's* που επιμελήθηκαν οι Burnley I. H., Encel S and McCall G το 1985. Ο Michael Christie από το Πανεπιστήμιο του Monash εξέδωσε το σύντομο τόμο *From the Islands: The Cultural Background, The Kastellorizians, The Kalymnians* (1986) Η Β. Χρυσανθοπούλου-Farrington (1986) συμμετείχε στην έκδοση του περιοδικού *Early Days* με το κεφάλαιο *Odysseus finds home: the Castellorizian Greeks of Western Australia*.

Το 1988 και το 2001 το Εθνικό Πανεπιστήμιο της Καμπέρας εξέδωσε την *Encyclopedia of the Australian People* την οποία επιμελήθηκε ο καθηγητής Dr James Jupp. Στον ογκωδέστατο αυτό έργο υπάρχει ενότητα που αναφέρεται στην ιστορία της εποίκησης των Ελλήνων, στην οποία μεταξύ άλλων γράφουν οι Η. Gilchrist, A. Vincent, και Α. Μ. Tamis. Την ίδια χρονιά (1988) οι Α. Kapardis και Α. Μ. Tamis εξέδωσαν τον τόμο *Greeks in Australia*. Ο πρώην Πρέσβης της Αυστραλίας στην Ελλάδα, High Gilchrist από εικοσαετίας συγκέντρωνε υλικό για τους πρωτοπόρους εποίκους. Άρχισε να δημοσιεύει αδρομερείς μελέτες από το 1977. Το 1992 εξέδωσε τον πρώτο τόμο της εργασίας του με τίτλο *Greeks in Australia: The Early Years* και το 1997 τον δεύτερο τόμο με τίτλο *Australians and Greeks, The Middle Years*.

Το 1994 το La Trobe University Press εξέδωσε τη μονογραφία του Α. Μ. Tamis. *The Immigration and Settlement of Macedonian Greeks in Australia (1915-1993)*. Το 1997 ο Εκδοτικός Οίκος Βάνιας εξέδωσε τον πρώτο τόμο του Α. Μ. Τάμη σχετικά με το ιστορικό παρελθόν του Ελληνισμού της Αυστραλίας με τίτλο *Η ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1890-1958)*, το 2000 ο Εκδοτικός Οίκος Ellikon Press εξέδωσε το δεύτερο τόμο *Ιστορία των Ελλήνων της Αυστραλίας (1959-1975)*, ενώ η Κυβέρνηση της Περιοχής Πρωτευούσης της Αυστραλίας, εξέδωσε το 1999 τον τόμο *The History of the Greeks in Canberra and Districts*, που συνέγραψε ο Α. Μ. Τάμης με τον Δ. Τσολάκη. Το Ελληνο-Αυστραλιανό Αρχείο του RMIT εξέδωσε το βιβλίο του Γ. Καναράκη με τίτλο *In the Wake of Odysseus, Portraits of Greek Australian Settlers* (1998) και το βιβλίο του Α. Σοφοκλέους *Ελληνοαυστραλιανά Κείμενα* (1995). Το πανεπιστήμιο La Trobe εξέδωσε το 2001 το βιβλίο των Α.Μ. Τάμη και Ε. Γκαβάκη με τίτλο *Greeks in Australia and Canada*.

Υλικά συγκεντρώνουν και ασχολούνται με την ανάπλαση του παρελθόντος πανεπιστη-

μιακοί και ιστοριοδίφες στην Πέρθη (Dr John Yiannakis, Prof. R. Appleyard), στη Μελβούρνη (Γ. Παπαδόπουλος, Α. Μ. Τάμης, Χρ. Μουρίκης, Γ. Γιαννακάς, Α. Σοφοκλέους), στο Σύδνεϋ (Δ. Τσιγκρής), στην Καμπέρα (H. Gilchrist).

1.7 Η δημογραφική κατάσταση των Ελληνικών Παροικιών στην Αυστραλία

Την ημέρα της τελευταίας απογραφής του 1996, ο αριθμός των ελλαδογεννημένων ανέρχονταν σε 126.621 άτομα, ενώ με συνεκτιμήσεις και διασταυρώσεις ο αριθμός των Ελλήνων που γεννήθηκαν στην Κύπρο και σε άλλες χώρες της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής, ανέρχονταν περίπου σε 28.000. Ο αριθμός των αυστραλογεννημένων ελληνικής καταγωγής, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με έναν εκ των δύο γονέων τους ελληνικής καταγωγής, εκτιμάται σε 324.000 (το 1981 είχαν καταγραφεί περίπου 240.000 αυστραλογεννημένοι). Ο συνολικός αριθμός εποίκων της Αυστραλίας ελληνικής καταγωγής εκτιμάται σε 460.000 με 480.000 άτομα (βλέπε Πίνακα Πρώτο). Από αυτούς, οι 225.000, ήτοι το 49% περίπου είναι εγκαταστημένοι στη Μελβούρνη, την πόλη με την ισχυρότερη εθνογλωσσική συγκράτηση της χώρας.

AUSTRALIAN GREEKS by AGE								
	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60 plus	TOTAL
NSW	14,993	16,526	25,599	21,556	17,111	18,589	22,158	136,532
VIC	21,320	23,951	37,989	37,450	30,066	38,668	35,572	225,021
QLD	3,715	3,916	5,800	5,540	5,584	5,840	8,467	38,862
SA	4,577	4,376	6,723	7,200	4,654	4,706	6,826	39,062
WA	783	1,052	1,377	1,584	1,436	1,054	1,752	9,038
TAS	324	300	402	506	359	373	408	2,672
NT	617	689	844	751	538	539	433	4,411
ACT	920	889	1280	1021	991	1018	1034	7,153
AUST	47,229	51,699	80,014	75,608	60,759	70,787	76,650	463,146
Source: ABS, 1996 Census.								

Πίνακας 1ος

Εμφαίνεται ο αριθμός των Ελλήνων στην Αυστραλία

Πηγή: Australian Bureau of Statistics (ABS, 1996) και διασταυρώσεις Προγράμματος
Ερευνας Παιδεία Ομογενών (2001).

Από το 1958, ο αριθμός των Ελλήνων της Αυστραλίας ήταν, και παραμένει το 2001, αριθμητικά και γλωσσικά ο δεύτερος μεγαλύτερος από τις μη βρετανικές εθνότητες που έχουν εποικήσει τη Μεγάλη Χώρα του Νότου, μετά τους Ιταλούς. Η συντριπτική πλειοψηφία των ελλαδογεννημένων, ήτοι το 85%, μετανάστευσαν στην περίοδο 1952-1974. Μέχρι το 1962 υπήρχε στην Αυστραλία σοβαρότατη ανισότητα μεταξύ του αριθμού των φύλων, σε

αναλογία 100 άνδρες προς 53 γυναίκες, επειδή ασκούνταν δρακόντειοι περιορισμοί στη μετανάστευση ανύπαντρων γυναικών από την Ελλάδα, αλλά και επειδή, εξαιτίας της δύσκολης οικονομικής κατάστασης και των δυσκολιών της πρώτης εγκατάστασης, πολλοί παντρεμένοι είχαν αφήσει αρχικά τις οικογένειές τους στην Ελλάδα. Η ανισότητα αυτή, η οποία προκαλούσε σωρεία κοινωνικών και ψυχολογικών προβλημάτων στους πρωτοπόρους της μεταπολεμικής περιόδου, αντιμετωπίστηκε συνετά μετά το 1962, όταν προγραμματίστηκε διακρατικά, η μόνιμη εγκατάσταση χιλιάδων ανύπαντρων γυναικών (έμειναν στην αυστραλιανή ιστορία με το όνομα οι **νύφες**) από την Ελλάδα.

Το 2001 διατηρείται μία εναρμονισμένη ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων σε αναλογία 50.2 άνδρες προς 49.8 γυναίκες, γεγονός που θεωρητικά περιορίζει και αποθαρρύνει τις εξωγαμίες στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου είναι εγκαταστημένος συμπαγής Ελληνισμός. Ο αριθμός των Ελληνίδων είναι μεγαλύτερος των ανδρών μόνον στην ομάδα ηλικίας μεταξύ 45 μέχρι και 54 ετών, όπου το ποσοστό τους είναι υψηλότερο κατά 5%. Χωρίς όμως μετανάστευση από το 1975, το ποσοστό των Ελλήνων που ευρίσκεται στην ομάδα ηλικίας 45 έως 64 ετών, το 2001 ανερχόταν, στο 60% του συνολικού αριθμού των ελλαδογεννημένων, ενώ σε 18% ανέρχονται οι ελλαδογεννημένοι έποικοι που ξεπέρασαν το 65ο έτος της ηλικίας τους (το 1981 τα άτομα αυτής της ομάδας ηλικίας δεν ξεπερνούσαν το 5%).

Μέχρι το 2015, υπολογίζεται ότι το 85% των Ελλαδογεννημένων θα είναι συνταξιούχοι είτε εκτός εργασιακής δύναμης της χώρας. Η ταχύτατη πλέον γήρανση των ελλαδογεννημένων εποίκων και η έξοδός τους από την οικογένεια [ο αριθμός τροφίμων ελληνικών γηροκομείων την τελευταία δεκαετία (1991-2001) οκταπλασιάστηκε], είχε καταλυτικές συνέπειες για την εθνογλωσσική διατήρηση των απογόνων τους. Η παρούσα δομή ηλικίας των ελλαδογεννημένων της Αυστραλίας διαφέρει σημαντικά προς αυτή του μέσου Αυστραλού, που βρίσκεται στις μεσαίες ομάδες ηλικιών, και γεννά σοβαρότατα προβλήματα που σχετίζονται με τον κοινωνικο-οικονομικό και πολιτικό προγραμματισμό της χώρας, όσον αφορά στα θέματα παιδείας, πολιτισμού καθώς και στην κοινωνική δικαιοσύνη.

Στη Μελβούρνη, που παραμένει το βιομηχανικό και στο Σύδνευ που είναι το εμπορικό κέντρο της Αυστραλίας, είναι εγκαταστημένο το 83% των Ελλήνων, και κατά συνέπεια οποιαδήποτε κρίση στο χώρο της οικονομίας έχει σοβαρότατες επιπτώσεις στους ανειδίκευτους και ημειδικευμένους εργάτες και στη νεολαία των βιομηχανιών των πόλεων αυτών. Στα επόμενα χρόνια η ελληνική παροικία θα χρειασθεί μεθοδευμένη πρόνοια, συστηματικές παροχές και τεράστια τεχνοκρατική βοήθεια για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκαλούνται από τη μετάλλαξη της δόμησης του εργασιακού status quo εξαιτίας της γήρανσης των ελληνικών παροικιών, της επικοινωνιακής επανάστασης αλλά και των ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο της τεχνολογίας.

Με τον τερατισμό της μετανάστευσης το 1975, το μέλλον της Ελληνικής στην Αυστραλία θα πρέπει να αξιολογηθεί επίσης με γνώμονα τη θεσμική διάθρωση και οργάνωση της ελληνικής παροικίας, τους περιορισμούς και τις δυνατότητες της ομογένειας να αξιοποιήσει λειτουργικά τις οικονομικές και επαγγελματικές ευκαιρίες που γεννά η διγλωσσία, και την ικανότητα της ομογένειας να σπάσει τα περιορισμένα δικά της σύνορα

και να προωθήσει την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό στην ευρύτερη αυστραλιανή κοινωνία. Πάντως είναι θεμιτό να υποστηριχθεί με βεβαιότητα, ότι η Ελληνική θα συνεχίσει μέχρι το 2025 να χρησιμοποιείται ευρέως ως οικόλεκτος και όργανο επικοινωνίας σε ελληνικές λέσχες και οργανώσεις, ως γλώσσα τελετουργικού της Ορθοδοξίας καθώς και ως μέσο επαφής πολιτιστικών δραστηριοτήτων της ομογένειας.

Θα είναι εφικτό στην Αυστραλία να λειτουργήσει και πέρα από το 2025 (εποχή της βιολογικής εξόδου των ελλαδογεννημένων από την Αυστραλία), η Ελληνική ως φαινόμενο στατικής διγλωσσίας, μόνον εφόσον δημιουργηθούν υγιείς και λειτουργικές προϋποθέσεις, ήτοι μεταξύ άλλων:

(α) με τη λειτουργική ενίσχυση των ελληνόγλωσσων προγραμμάτων στα κρατικά και εθνικά, ανεξάρτητα και εκκλησιαστικο-κοινωνικά σχολεία, δηλαδή αύξηση του αριθμού των ωρών διδασκαλίας σε τουλάχιστον 7-9 ώρες την εβδομάδα και αύξηση της συχνότητας διδασκαλίας 2-3 φορές την εβδομάδα,

(β) με τη βελτίωση του αναλυτικού προγράμματος και τη διείσδυση στην ευρύτερη κοινωνία, προσελκύνοντας αποδέκτες σπουδαστές της Ελληνικής αλλοεθνείς και αλλόγλωσσους, με τη διαμόρφωση προσβάσιμων σε αυτούς εγχειριδίων και ελληνόγλωσσων προγραμμάτων

(γ) με την ίδρυση και λειτουργία παιδικών σταθμών σε προάστια με συμπαγή Ελληνισμό, και

(δ) με την ίδρυση και λειτουργία πραγματικά δίγλωσσων σχολείων.

Η κύρια γλωσσική (κοινωνικο-οικονομική) επικράτεια, όπου χρησιμοποιείται η Ελληνική στην Αυστραλία, παραμένει το οικογενειακό περιβάλλον και λειτουργεί ως οικόλεκτος, ως όργανο επικοινωνίας μεταξύ των ελλαδογεννημένων, καθώς επίσης και σε πολιτιστικές και κοινοτικές εκδηλώσεις. Το 2001, η Ελληνική και οι διάλεκτοί της (κυρίως ποντιακή και Κυπριακές), χρησιμοποιούνταν ως γλώσσα θεάτρου, μουσικών συνθέσεων, όπερας και άλλων δημιουργιών, για παράδειγμα, δισκογραφιών. Η Ελληνική επίσης, χρησιμοποιούνταν ως γλώσσα της Ελληνικής Εκκλησίας (Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή, Παλαιομερολογίτες, Αυτοκέφαλη Εκκλησία, Ευαγγελιστές, Χιλιαστές κ.α), ως γλώσσα στους χώρους του Τύπου και λοιπών μέσων ευρείας ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένης και της τηλεόρασης, τουρισμού, εμπορίου, γηροκομείων, παιδικών σταθμών, προσχολικών κέντρων εκπαίδευσης, ημερήσιων ελληνικών σχολείων, τριτοβάθμιων ιδρυμάτων, και λιγότερο, ως γλώσσα κέντρων υγείας, κοινωνικής πρόνοιας και λοιπών κέντρων κοινωνικών υπηρεσιών.

Στην περίπτωση της Μελβούρνης, για παράδειγμα, η Ελληνική παρέμενε το 2001 η ισχυρότερη γλώσσα, πέραν της Αγγλικής, στους Δήμους του Monash, Manningham, Kingston, Glen Eira, Whitehorse, και ισχυρότερη πέραν της Αγγλικής και Ιταλικής στους δήμους Stonnington, Darebin, και Moreland. Ωστόσο σημειώνεται ισχυρή γλωσσική απόκλιση (βλέπε σχετικό Κεφάλαιο παρακάτω) προς την Αγγλική εξαιτίας (α) του υψηλού αριθμού των διεθνικών γάμων, (β) της συμβολικής λειτουργίας της Ελληνικής, δηλαδή όχι ως γλώσσας επικοινωνίας αλλά ως γλώσσας ταυτότητας και (γ) της αναπόφευκτης φθοράς που προκαλεί το πολυπολιτιστικό περιβάλλον της χώρας, το οποίο απαιτεί κοινό επικοινωνιακό όργανο μεταξύ των εθνοτικών ομάδων, που είναι βέβαια η Αγγλική.

Στα νοικοκυριά των Ελλαδογεννημένων, η Ελληνική παραμένει η κυρίαρχη γλώσσα, ενώ δεύτερη γλώσσα είναι η Αγγλική και τρίτη η Μακεδονοσλαβική (3.8%). Η ισχυρή γλωσσική σύγκλιση και συγκράτηση στις ελληνικές παροικίες της Αυστραλίας (η πλέον ισχυρή ανάμεσα σε όλες τις εθνικές ομάδες της χώρας- βλέπε παρακάτω), οφείλεται στην επιθυμία των Ελλήνων να διατηρήσουν την ιδιαίτερη πολιτιστική και εθνοτική τους ταυτότητα. Άλλοι λόγοι που ενισχύουν την τάση αυτή είναι η κοινωνική απομόνωση μεγάλου μέρους των Ελλήνων και ο χαμηλότερος δείκτης κοινωνικών σχέσεων με τους αλλόγλωσσους και αλλοεθνείς, ο υψηλότερος δείκτης συμπαγούς εποίκησης σε συγκεκριμένα προάστια, η σταθερότητα του ποσοστού συγκράτησης των διεθνικών γάμων στο ποσοστό του 32%, η λειτουργικότητα και αποδεκτικότητα της Ελληνικής στους αποδέκτες της δεύτερης και τρίτης γενιάς, η ίδρυση και λειτουργία θεσμικών οργάνων συγκράτησης και προώθησης της Ελληνικής, η αποδεκτικότητα της Ελληνικής ως γλώσσας προτεραιότητας από τον κυβερνητικό μηχανισμό και τις υπηρεσίες της Αυστραλίας. Για παράδειγμα, το 2001 ξένες βιομηχανίες διαφήμιζαν προϊόντα τους στην Ελληνική, η Καθολική Εκκλησία υιοθέτησε κατά τη διάρκεια του Πάσχα του 2000 την Ελληνική και την Ιταλική γλώσσα για να περάσει μηνύματα στους πιστούς, ενώ ευχές στην Ελληνική για το Ορθόδοξο Πάσχα στόλιζαν τις αίθουσες του αεροδρομίου της Μελβούρνης.

Η χρήση της Αγγλικής μεταξύ των ελλαδογεννημένων εποίκων της Αυστραλίας είναι περιορισμένη εξαιτίας της ιδιαίτερης έμφασης που προσδίδουν στη διατήρηση της Ελληνικής, του υψηλού αριθμού των ατόμων που δεν διατηρούν σχέσεις με τα μέλη της μείζονος αγγλο-αυστραλιανής κοινωνίας, και του περιορισμένου πλέον αριθμού των Ελλαδογεννημένων στο εργασιακό δυναμικό της χώρας (το 2001 εκτιμούνταν ότι το 58% των ελλαδογεννημένων παρέμενε εκτός εργασιακού δυναμικού). Η συμμετοχή των ελλαδογεννημένων εποίκων στην κοινωνικο-οικονομική και πολιτική ζωή της Αυστραλίας τα τελευταία πενήντα χρόνια εξελίχθηκε με βάση το όραμα της αρχικά βραχύχρονης παραμονής τους ως μετανάστες σε μακρόχρονης και μόνιμης εποίκησης. Από το 1974, με τον τερατισμό της μετανάστευσης Ελλήνων μεταναστών, ο αριθμός Ελλήνων και Ιταλών μεταναστών, που αφίχθηκαν στην Αυστραλία την τελευταία δεκαετία (1990-2000) ήταν ο χαμηλότερος σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη εθνότητα. Στο ίδιο διάστημα, ο αριθμός των Ελλήνων που παλιννόστησε ήταν κατά 37% υψηλότερος από τον αριθμό αυτών, που εποίκησαν την Αυστραλία. Σύμφωνα με την ανάλυση των δημογραφικών δεδομένων, το 2001, ο αριθμός των Ελλήνων που δήλωναν γλωσσική επάρκεια στην Αγγλική ανερχόταν στο ποσοστό του 69% (για τους Ιταλούς το ποσοστό έφθανε στο 68%). Τα ποσοστά αυτά- τα υψηλότερα στη χώρα μεταξύ των εθνοτικών ομάδων- δικαιολογούνται από την έλλειψη νεομεταναστών.

Η γλωσσική απόκλιση προς την Αγγλική των Ελλαδογεννημένων σημείωσε ελαφριά αύξηση τα τελευταία δέκα χρόνια (1990-2000), αφού ένα ποσοστό 4,3% δήλωσε ότι χρησιμοποιεί αποκλειστικά ή κυρίως την Αγγλική. Το ποσοστό για τους Ιταλούς εποίκους ανέρχεται στο 12,5% και για τους γερμανόφωνους στο 28,8%. Ο βαθμός της γλωσσικής επάρκειας των ελλαδογεννημένων στην Αγγλική είναι χαμηλότερος, αφού μόνον το 62,8% δήλωσε υψηλή επάρκεια στην Αγγλική, ενώ ο μέσος όρος για τους μη γεννημένους στην Αυστραλία είναι 72,8%. Προβλήματα με την Αγγλική γλώσσα έχουν ιδιαίτερα οι Ελληνίδες εξαιτίας

κυρίως του μεγάλου ποσοστού γυναικών που παραμένει εκτός της αγοράς εργασίας της χώρας. Έτσι μόνον το 58,1% των Ελληνίδων ομιλεί την Αγγλική επαρκώς έναντι του 67,5% των ανδρών. Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων, αυτοί που διαθέτουν καλύτερη γλωσσική επάρκεια στην Αγγλική διαμένουν σε προάστια με μεγαλύτερη κοινωνικο-οικονομική επιφάνεια.

Σύμφωνα με την ανάλυση των δημογραφικών δεδομένων, το 22% των ελληνο-αυστραλών οικογενειών, ο ένας από τους δύο γονείς δεν γεννήθηκε στην Ελλάδα. Ωστόσο η ελληνική οικογένεια συνεχίζει να διατηρεί στενό δεσμό και σχέση με τον ελλαδικό πολιτισμό και ιδεολογία που βίωσαν πριν από την εποίκισή τους στην Αυστραλία, του οποίου φορείς παραμένουν οι ελλαδογεννημένοι. Αξιοσημείωτο είναι ότι η ελλαδική αυτή νοοτροπία και ιδεολογία παραμένουν αναχρονιστικά αμετάλλακτες σε σύγκριση με τις εξελίξεις και τις μεταλλάξεις που σημειώθηκαν στη σύγχρονη ελλαδική κοινωνία και πολιτισμό. Με άλλα λόγια, οι Έλληνες της Αυστραλίας συνεχίζουν να είναι προσηλωμένοι στα δεδομένα και τις αξίες του ελλαδικού πολιτισμού όπως τα μετέφεραν από τις γονικές εστίες πριν από μισό περίπου αιώνα. Την παρωχημένη αυτή ιδεολογία συνεχίζουν σχεδόν απαρέγκλιτα και οι απόγονοί τους. Ακόμη και σε θέματα που σχετίζονται με τη γεννητικότητα, οι Ελληνίδες της Αυστραλίας γεννούν περισσότερα παιδιά (2.8 κατά μέσο όρο) σε σύγκριση με το μέσο όρο της γυναίκας της Αυστραλίας (2.1), ενώ συγκριτικά χαμηλότερος παραμένει και το ποσοστό των άτεκνων Ελληνίδων σε σύγκριση με τον παναυστραλιανό μέσο.

Από το 1952, ο αριθμός των Ορθόδοξων Χριστιανών αυξήθηκε στην Αυστραλία περισσότερο από κάθε άλλο χριστιανικό δόγμα, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό τους (64%) είναι εγκαταστημένοι στη Μελβούρνη. Για παράδειγμα, οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί, αποτελούν το δεύτερο ισχυρότερο αριθμητικά δόγμα, μετά τους Καθολικούς, στα προάστια της Μελβούρνης, Darebin με 17.269 πιστούς (14,1% του συνόλου των κατοίκων), στο προάστιο Moreland με 12.709 (9,8% του συνόλου), στο Whittlesea με 20.730 (20,4% του συνόλου), και στο Brimbank με 17.614 (11,8% του συνόλου). Σύμφωνα με διασταυρώσεις και αναλύσεις των δημογραφικών δεδομένων της απογραφής του 1996, διαπιστώνεται ότι το 2001, το 93% των ελλαδογεννημένων δήλωσαν Ορθόδοξοι, 3,3% πιστοί άλλων χριστιανικών δογμάτων (Ευαγγελιστές, Χιλιαστές, Καθολικοί και Αγγλικανοί), ενώ το ποσοστό 0,5% Ισλαμιστές. Σημειώνεται ότι η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία προεξάρχει των άλλων Ορθόδοξων Εκκλησιών στην Αυστραλία (Ρωσικής, Αντιοχικής, Σερβικής, Συριολιβανέζικης και Ρουμανικής) ενώ συνεχίζει να μην αναγνωρίζεται ως κανονική η Μακεδονοσλαβική, όπως αυτό υποστηρίχθηκε από την Συνεδριακή Επιτροπή των Κανονικών Ορθόδοξων Εκκλησιών το Σεπτέμβριο του 1979.

Οι ραγδαίες οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές που σημειώθηκαν στην αυστραλιανή και παγκόσμια αγορά κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, είχαν ως αποτέλεσμα να οδηγήσουν εκτός εργασίας, δεκάδες χιλιάδες Ελληνίδες στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, κυρίως στη Μελβούρνη και στο Σίδνεϊ με αποτέλεσμα να μειωθεί αισθητά το οικογενειακό εισόδημα και να επηρεασθεί κοινωνικο-οικονομικά η ελληνική οικογένεια. Κύριες αιτίες της εξόδου των Ελληνίδων από την αγορά εργασίας είναι οι τεχνολογικές αλλαγές που επέβαλαν νέα δεδομένα στην εργοδότηση, οι απαιτήσεις της αγοράς, η δραματι-

κή αύξηση των εισαγομένων προϊόντων με αποτέλεσμα τη διάλυση των βιοτεχνιών και η διαλεκτική της βιολογικής ωρίμανσης των ελληνικών παροικιών. Η γήρανση της ελλαδογεννημένης παροικίας εξαιτίας της μη ανανέωσης του πληθυσμού σε συνδυασμό με την ενασχόλησή τους, στα πρώτα χρόνια της εποίκησης, σε ανθυγιεινά και βαριά επαγγέλματα, οδήγησε την πλειοψηφία τους εκτός εργασίας και πολλούς απ' αυτούς σε μόνιμες αναπηρίες. Το 2001 το 53% των Ελλαδογεννημένων ήσαν εκτός εργασιακού δυναμικού, κυρίως εξαιτίας της εξόδου των Ελληνίδων από τις πάλαι ποτέ κραταιές βιομηχανίες υφαντουργίας, ραπτικής και υφασμάτων. Οι ανειδίκευτοι ελλαδογεννημένοι παραμένουν στην πλειοψηφία τους ανάμεσα στους πλέον χαμηλόμισθους του πληθυσμού, αφού το 29,7% είχε το 2000 εισόδημα μεταξύ \$80 και \$159 εβδομαδιαίως, έναντι του μέσου όρου που είναι 15,3%. Επιπλέον ποσοστό 60,4% των Ελλαδογεννημένων δήλωσε ότι λαμβάνει εισόδημα λιγότερο των \$300 εβδομαδιαίως σε σύγκριση με το μέσο ποσοστό που είναι 47,9%.

Το χαμηλό επίπεδο εισοδήματος των Ελλαδογεννημένων προοιωνίζει δύσκολο μέλλον και θα απαιτηθεί η ανάληψη ειδικών μέτρων, αφού το 2001 το 61% των Ελλαδογεννημένων στηρίζονταν οικονομικά σε κρατικές συντάξεις, επιδόματα και άλλα βοηθήματα. Οι Ελλαδογεννημένοι συνεχίζουν να εργάζονται κατά κύριο λόγο στις βιομηχανίες παραγωγής, σχεδόν σε διπλάσιο ποσοστό, εάν συγκριθούν με το μέσο όρο του Αυστραλιανού πληθυσμού. Με την κατάρρευση των βιοτεχνιών, μετά το 1980, οι περισσότερες εργαζόμενες Ελληνίδες στράφηκαν σε επαγγέλματα προσφοράς υπηρεσιών, ως πωλήτριες, καθαρίστριες και άλλα συναφή επαγγέλματα. Το 2001, το 24% των Ελλήνων της Αυστραλίας έχει σχέση με μικρές επιχειρήσεις, ποσοστό μιάμιση φορά μεγαλύτερο από τον μέσο όρο του πληθυσμού της χώρας.

Τα τελευταία δέκα χρόνια ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός εποίκων άρχισε να αναδύεται στο κοινωνικο-οικονομικό καθεστώς της χώρας ως επαγγελματίες, διευθυντές επιχειρήσεων, διοικητές και γενικά σε θέσεις που λαμβάνονται αποφάσεις. Ο χώρος όπου οι Έλληνες έποικοι υστερούν σημαντικά είναι ο δημοσιο-υπαλληλικός, ένα χώρο που κατέκτησαν βέβαια οι επίγονοί τους, οι οποίοι και διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Το 2001, πάνω από 350.000 Αυστραλιώτες Έλληνες συνεχίζουν τη γλωσσική και πολιτιστική τους παρουσία στους Αντίποδες. Το 2001 η Ελληνική στην Αυστραλία διατηρούσε τον υψηλότερο δείκτη γλωσσικής σύγκλισης και συγκράτησης σε σύγκριση με τις γλώσσες των υπόλοιπων εθνικών μειονοτήτων της χώρας.

Πρόσφατες έρευνες¹ πιστοποιούν ότι η Ελληνική εξακολουθεί να είναι η τρίτη δημοφιλέστερη γλώσσα της Αυστραλίας (μετά την Αγγλική και την Ιταλική) και ότι οι Έλληνες έποικοι και τα παιδιά τους αντιστέκονται στην εθνογλωσσική αφομοίωση περισσότερο από τις άλλες μεταναστευτικές και εθνοτικές ομάδες της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία, την Ελληνική εξακολουθούν να μιλούν 259.000 πολίτες άνω των πέντε ετών ενώ άλλες 78.000 άνω των πέντε ετών την κατανοούν αλλά δεν τη χρησιμοποιούν, συνολικά το 2,2% του πληθυσμού της χώρας. Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι το 53,7% των ομογενών που δήλωσε ότι χρησιμοποιεί την Ελληνική έχει γεννηθεί στην Ελλάδα ή την Κύπρο και το 46,7% στην Αυστραλία, ενώ από τους 78.000 που την κατανοούν μόνον το 7% έχει γεννηθεί στην Ελλάδα και την Κύπρο.

Στοιχείο που προκύπτει από την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων είναι ότι οι Έλληνες της δεύτερης και τρίτης γενιάς διατηρούν, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη εθνική ομάδα, τη μητρική τους γλώσσα. Για παράδειγμα, το ποσοστό των αυστραλογεννημένων Ελλήνων (δεύτερη και τρίτη γενιά) που χρησιμοποιούν την Ελληνική ανέρχεται σε 46,7% (και με την αυξομείωση αυτών που την κατανοούν) σε 64,8%, ενώ το αντίστοιχο των Ιταλών είναι 40,7%, των Γερμανών 18,9% και των Ισπανών 15,2%. Σημειώνεται ότι συνολικά 2.580.000 πολίτες της Αυστραλίας άνω των πέντε ετών (15,5% του πληθυσμού) ομιλούν μια γλώσσα πέραν της αγγλικής. Οι περισσότεροι κάτοικοι της Αυστραλίας που ομιλούν την Ελληνική και αυτοί που απλά την κατανοούν ζουν κατά 49,7% στη Μελβούρνη και το 31% στο Σίδνεϊ.

Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι η Ορθοδοξία συνεχίζει το 2001 να είναι αριθμητικά η τέταρτη μεγαλύτερη θρησκεία της χώρας με 474.000 άτομα ή το 2,8% του λαού να δηλώνουν Ορθόδοξοι. Οι Έλληνες ωστόσο, αν και διατηρούν περισσότερο από τις άλλες εθνοτικές ομάδες τα εθνογλωσσικά και πολιτιστικά τους χαρακτηριστικά, εν τούτοις έρχονται πρώτοι στις πολιτογραφήσεις, έναντι των άλλων εθνικών ομάδων, αφού το 96,1% των ομογενών έχουν πολιτογραφηθεί Αυστραλοί πολίτες.

Παράλληλα, η διατήρηση και καλλιέργεια της Ελληνικής στην Αυστραλία βρίσκεται σε δύσκολη καμπή, διότι ο Ελληνισμός διανύει μια περίοδο κρίσης, αφού από το 1974 έχει σταματήσει η μετανάστευση και η Ελληνική διδάσκεται πλέον ως δεύτερη και ξένη γλώσσα σε ομογενείς δεύτερης και τρίτης γενιάς, με υψηλό δείκτη διεθνικών γάμων (33%), σε ένα αχανές κράτος και με προοπτικές να καταστεί η διγλωσσία φαινόμενο στατικό. Οι κοινωνικοπολιτιστικές και γλωσσικές προϋποθέσεις και τα κίνητρα μάθησης και οι προσδοκίες των μαθητών σε διαγενεολογικό επίπεδο διαφοροποιούνται σημαντικά από εκείνες των προηγούμενων γενεών.

Για να αντιμετωπισθεί μεθοδευμένα και συστηματικά αυτή η διαφοροποίηση και για να προωθηθεί η ελληνομάθεια είναι ανάγκη, όπως θα δείξουμε και παρακάτω, να παραχθεί κατάλληλο διδακτικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού. Το υλικό αυτό θα πρέπει να στηρίζεται σε μελέτη κοινωνιογλωσσική και ιστορική, ώστε να ληφθούν σοβαρά υπόψη όλες οι παράμετροι και τα αίτια που επηρεάζουν τη γλωσσική συμπεριφορά των μαθητών και την προδιάθεσή τους απέναντι στη γλώσσα.

Μέσα στα πλαίσια της αναγκαιότητας που περιγράφηκε θα εξετασθούν συστηματικά και θα διερευνηθούν οι φορείς και οι μορφές της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, το εκπαιδευτικό προσωπικό, το εκπαιδευτικό υλικό, η κυβερνητική εκπαιδευτική πολιτική και η δημογραφική δυναμική των σχολείων, μαθητών, εκπαιδευτικών και φορέων.

Σημειώσεις

1. Σύμφωνα με την Αυστραλιανή Στατιστική Υπηρεσία και την πρόσφατη έκδοσή της, Australian Social Trends, 12 Ιουνίου 2001, και διασταυρώσεις του Εθνικού Κέντρου Ελληνικών Μελετών και Έρευνας του Πανεπιστημίου La Trobe της Μελβούρνης.